

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
(кафедра розвитку дитини раннього і дошкільного віку
навчально-наукового інституту педагогіки і психології)
Херсонський національний університет
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
Глухівський національний педагогічний університет імені
Олександра Довженка**

«ОСВІТА ТА ОСОБИСТІТЬ В УМОВАХ СУЧАСНИХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ВИКЛИКІВ»

15 травня 2024

МАТЕРІАЛИ

**Всеукраїнської студентської
науково-практичної конференції**

**Лубни
2024**

УДК 378

Схвалено Вченою радою
навчально-наукового інституту педагогіки і психології
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
(протокол №11 від 28 червня 2024 року)

«Освіта та особистість в умовах сучасних соціокультурних викликів»
Всеукраїнська студентська науково-практична конференція (15 травня 2024 р., м. Лубни) / ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Лубни, 2024. 66 с.

До збірника увійшли матеріали Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції **«Освіта та особистість в умовах сучасних соціокультурних викликів»**, (15 травня 2024 р., м. Лубни). Для науковців, педагогів, здобувачів вищої освіти, абітурієнтів, широкого кола читачів.

Тези подано в авторській редакції (збережено стилістику, орфографію та мову). Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за точність наведених фактів, цитат, посилань на джерела тощо.

© ДЗ «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка»

ЗМІСТ

ІННОВАЦІЙНИЙ ПРОСТІР ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

<i>Аліна Драгунова</i> ПРАКТИЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ ЛОГІЧНИХ БЛОКІВ ДЬСЕНША У ФОРМУВАННІ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	4
<i>Єлизавета Зарубей</i> ДО ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЛІВОРУКИХ ДІТЕЙ РАННЬОГО І ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ЗДО.....	7
<i>Анна Єременко</i> ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ПРИРОДНИМ ДОВКІЛЛЯМ.....	11
<i>Дана Зубарева</i> ОСОБЛИВОСТІ СЕНСОРНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ РАННЬОГО ВІКУ.....	13
<i>Маргарита Мовчан</i> ВИКОРИСТАННЯ КОНСТРУЮВАННЯ ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	16
<i>Ірина Городищенко</i> LEGO-ТЕХНОЛОГІЯ, ЯК ЗАСІБ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	18
<i>Анастасія Должикова</i> МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ.....	21
<i>Юлія Дубовик</i> STORYTELLING ТЕХНОЛОГІЇ У ЗДО.....	23
<i>Світлана Каліберда</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ІГРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	25
<i>Яна Комісарова</i> АВТОРСЬКА КАЗКА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	28
<i>Наталія Крупа</i> СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	30
<i>Світлана Мисник</i> ВИКОРИСТАННЯ МНЕМОТАБЛИЦЬ У ПРОЦЕСІ ПЕРЕКАЗУВАННЯ ЛІТЕРАТУРНИХ ТВОРІВ СТАРШИМИ ДОШКІЛЬНИКАМИ.....	33
<i>Ольга Остапчук</i> СОЦІАЛЬНІ НАВИЧКИ ДОШКІЛЬНИКІВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	36
<i>Анастасія Кравченко</i> АДАПТАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ ДО ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ ЗА КОРДОНОМ (НА ПРИКЛАДІ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬША).....	39

ПОЧАТКОВА ОСВІТА В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ

<i>Вікторія Діденко</i> СПІЛКУВАННЯ З ДІТЬМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	42
---	----

<i>Дар'я Зубик</i> ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ЕКОСВІДОМОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	45
<i>Вікторія Арсененко</i> РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ КОМАНДНОЇ РОБОТИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	48
<i>Анна Дубова</i> СУТНІСТЬ МЕТОДУ «ТРЬОХ СТИЛЬЦІВ» УОЛТА ДІСНЕЯ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ.....	50
<i>Наталія Ліщенко</i> ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	53
<i>Світлана Хмеленко</i> ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ АРТ-ПЕДАГОГІКИ.....	57

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ РОБОТИ В ГАЛУЗІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

<i>Валерія Макаренко</i> ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННЄВИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ.....	62
--	----

Секція № 1
ІННОВАЦІЙНИЙ ПРОСТІР ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

*Аліна Драгунова, I курс другого (магістерського)
рівня вищої освіти, спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
Херсонського державного університету
вихователь вищої категорії,
Антонівський заклад дошкільної освіти № 4
комбінованого типу Херсонської міської ради
Науковий керівник:
д-р філософії пед.наук А.С. Бальоха*

**ПРАКТИЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ ЛОГІЧНИХ БЛОКІВ ДЬЕНЕША У
ФОРМУВАННІ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ
СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Анотація. У статті актуалізовано проблему формування логіко-математичної компетентності старших дошкільників. З метою формування цієї компетентності запропоновано використання методики Золтана Дьенеша та схарактеризовано особливості її впровадження в освітній простір ЗДО.

Ключові слова: блоки Дьенеша, логіко-математична компетентність, старший дошкільний вік.

У сучасному світі навчальні методи та засоби стають все більш технологічними та науково обґрунтованими. Особливо важливою є підготовка дітей до навчання у школі, яка включає в себе формування різних компетентностей, зокрема логіко-математичної. У цьому контексті виникає питання про ефективні методи та інструменти, які допоможуть вчителям у цьому процесі. Одним з таких інструментів є логічні блоки Дьенеша, які мають потенціал сприяти розвитку логічного мислення та математичних умінь у дітей старшого дошкільного віку.

З погляду сучасної педагогіки дошкільля, дітей слід навчити не тільки обчислювати, вимірювати, розрізняти геометричні фігури, орієнтуватися в часі, у просторі, а й учити логічно мислити, розвивати творчі здібності, пізнавальні інтереси.

Особливості використання логічних блоків Дьенеша в освітньому процесі закладів дошкільної освіти окреслювали у своїх наукових розвідках О. Гнізділова, М. Кушнірук, О. Ліннік, В. Мамон, З. Михайлова, С. Нікітченко, В. Новікова, Т. Пагута, А. Половець, Т. Самчук, І. Яблонська та інші. Дослідники зауважують, що використання логічних блоків Дьенеша в системі освітнього напрямку, дозволяє не лише закріпити отримані знання, але і активізувати розумовий розвиток, формувати такі операції мислення: порівняння, аналіз, класифікація, узагальнення, кодування та декодування.

Мета статті полягає у висвітленні ролі ігрової технології з використанням дидактичних блоків Золтана Дьенеша у розвитку логіко-математичної компетентності старших дошкільників.

В традиційній педагогіці вчителі зосереджувались на формуванні у дошкільників уявлень про кількість, лічбу, величину, форму, простір і час. Логічним операціям відводилося досить мало часу. Знання, які одержували діти, існували самі по собі, відокремлено від життя. Математичні уявлення формувалися здебільшого на заняттях із математики, інколи застосовувались у дидактичних іграх і лише епізодично діти застосовували отримані знання та вміння у повсякденному житті [2, с. 47].

Наразі, відповідно положень Базового компонента дошкільної освіти України, педагог має озброїти дитину вмінням жити, сприймати життя в цілісності. Це значно складніше, ніж окремо формувати систему знань і вмінь із математики, природи, грамоти. Саме тому блок формування логіко-математичної компетентності постає в центрі розвитку дитини дошкільного віку. При цьому слід ураховувати, що основна форма мислення дошкільника – наочно-образна і тому дитина дошкільного віку може виділяти найістотніше в предметах, також бачити співвідношення їх частин. Ураховуючи ці вікові особливості дошкільного дитинства, маємо навчити дітей користуватися різними планами, схемами, робити умовиводи відповідно до законів логіки, групувати і класифікувати предмети за кількома властивостями [1].

Досвід З. Дьенеша знайшов відображення в статті Пагути Т. І. «Розвиток логіко-математичних компетентностей старших дошкільників засобами ігрових методик». У своїх дослідженнях авторка підкреслила, що розвиток логіко-математичних компетентностей у старших дошкільників буде значно швидше здійснюватися при умові використання різноманітних ігрових технологій, зокрема ігор з дидактичними блоками З. Дьенеша [5].

Зауважимо, що у дошкільній дидактиці є значна кількість різноманітних дидактичних матеріалів. Однак можливість формувати в комплексі всі важливі для розумового, зокрема математичного, розвитку розумові вміння, і при цьому протягом усього дошкільного віку, мають небагато з них. На наш погляд, найбільш ефективним дидактичним засобом є логічні блоки, розроблені угорським математиком, психологом та педагогом, засновником авторської програми «Нова математика» Золтаном Пал Дьенешем.

Блоки Дьенеша призначені для ранньої логічної пропедевтики, і перш за все для підготовки мислення дітей дошкільного віку до засвоєння основ математики та інформатики. Дьенеш вважав, що математичні знання діти мають отримувати граючись. Це набір фігур, що відрізняються одна від одної кольором, формою, розміром, товщиною [3, с. 165].

Окрім логічних блоків для роботи необхідні картки (5x5 см), на яких умовно позначені властивості блоків (колір, форма, розмір, товщина). Використання таких карток дозволяє розвивати у дітей здатність до заміщення і моделювання властивостей, вміння кодувати і декодувати інформацію про них. Картки-властивості допомагають дітям перейти від наочно-образного мислення до

наочно-схематичного, а картки з запереченням властивостей – місток до словесно-логічного мислення.

Логічні блоки Дьенеша допомагають дитині оперувати розумовими операціями і діями, важливими як в плані математичної підготовки, так і з точки зору загального інтелектуального розвитку. До таких дій відносяться: виявлення властивостей, їх абстрагування, порівняння, класифікація, узагальнення, кодування і декодування, а також логічні операції «не», «і», «або» [3, с. 25].

Слід зауважити, що комплект логічних блоків дає змогу вести дітей у їх розвитку від оперування однією властивістю предмета до оперування двома, трьома і чотирма властивостями. У процесі різноманітних дій з блоками діти спочатку освоюють уміння виявляти і абстрагувати в предметах одну властивість (колір, форму, розмір, товщину), порівнювати, класифікувати і узагальнювати предмети по одній з цих властивостей. Потім вони оволодівають умінням аналізувати, порівнювати, класифікувати і узагальнювати предмети відразу за двома властивостями (кольором і формою, формою і розміром, розміром і товщиною тощо). Дещо пізніше діти навчаються розрізняти і класифікувати за трьома властивостями (кольором, формою і розміром; формою, розміром і товщиною тощо), а вже потім – і за чотирма властивостями (кольором, формою, розміром і товщиною) [4, с. 5].

Зауважимо, що логіко-математичні ігри потрібно розглядати як певну систему з поступовим ускладненням завдань. Схарактеризуємо поетапно методику проведення логіко-математичних ігор.

1. Етап «Знайомство». Педагог-спостерігач. Діти самостійно граються з блоками.

2. Етап «Обстеження». За допомогою сприйняття діти пізнають зовнішні властивості предметів (колір, форму, величину).

3. Етап «Ігровий». Пропонуємо дітям гру. Грати і розкладати блоки цікавіше для когось або для чогось.

4. Етап «Порівняння». Діти починають встановлювати подібність та відмінності між фігурами.

5. Етап «Пошуковий». Діти вчаться знаходити блоки за словесною інструкцією за однією, двома, трьома та всіма чотирма наявними ознаками.

6. Етап «Знайомство з символами». Дітям пропонуються ігри та вправи, де властивості блоків зображені схематично, на картках.

7. Етап «Змагальний». Діти загадують один одному фігуру, яку потрібно знайти, придумують свою кодову схему.

8. Етап «Заперечення». Ігри з блоками ускладнюються за рахунок введення значка заперечення «не» [6, с. 62].

Важливо пам'ятати, що розумові вміння, як і всі інші уміння, формуються в процесі багаторазових вправ. При цьому кількість цих вправ для різних дітей різна. Для того, щоб дитина не втратила інтерес до математичних завдань кожна гра і вправа має містити декілька варіантів ігрових і практичних завдань, які можна запропонувати дитині. Тут варто наголосити, що ефективне застосування блоків Дьенеша можливе в поєднанні з іншими посібниками, дидактичними матеріалами.

Формування логіко-математичної компетентності не зводиться до того, щоб навчити дошкільника вимірювати і виконувати арифметичні завдання. Це ще й розвиток здатності відкривати в навколишньому світі властивості, відносини, залежності, вміння їх «конструювати» предметами, знаками, словами.

Творче використання блоків Дьенеша може стати захоплюючою грою для всієї родини, улюбленою для різних поколінь, допоможе розвинути і вдосконалити інтелектуальні здібності, зробить розумові операції гнучкими і нестандартними, що важливо для людей будь-якого віку.

Отже, логічні блоки Дьенеша є потужним інструментом для формування логіко-математичної компетентності у дітей старшого дошкільного віку. Їхня геометрична природа та можливості комбінування дозволяють створювати різноманітні завдання, спрямовані на розвиток різних аспектів мислення та математичних умінь. Правильне використання цих блоків у навчальному процесі може значно полегшити процес навчання та підготовку дітей до школи, розвиваючи при цьому їхні потенційні можливості.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція. Затверджений наказом Міністра освіти і науки України №33 від 12.01.2021. 2021. С. 9-12. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/-rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 19.04.2024).

2. Брежнева О. Організуємо математичні ігри влітку : логіко-математичний розвиток. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2023. № 6. С. 45-50.

3. Мамон В. Г. Розвиток логіко-математичної компетентності дошкільників за допомогою паличок Кьюїзенера та блоків Дьенеша. Дошкільний навчальний заклад. 2009. № 3. С.21-27.

4. Митник О., Задніпрянець С. Розвиваємо мислення: блоки Дьенеша. Дошкільне виховання. 2016. №10. С. 4-7.

5. Пагута Т. І. Розвиток логіко-математичних компетентностей старших дошкільників засобами ігрових методик. URL: <https://dspace.megu.edu.ua:8443/-jspui/bitstream/123456789/1030/1/Стаття%20-%20Пагута%20Т.%20І.pdf> (дата звернення: 19.04.2024).

6. Ясентюк С. Блоки Дьенеша для логіко-математичного розвитку дітей. Вихователь-методист дошкільного закладу : спеціаліз. журн.: Дошкільна освіта, розвиток здібностей. 2019. № 5. С. 59-64.

*Єлизавета Зарубей, здобувачка 3 курсу спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
Науковий керівник: викладачка Є.О. Шкарупа*

**ДО ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЛІВОРУКИХ ДІТЕЙ РАННЬОГО І
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ЗДО**

Анотація. Стаття присвячена дослідженню проблеми розвитку ліворуких дітей раннього і дошкільного віку в умовах ЗДО. Автором розкрито та проаналізовано сутність поняття «ліворука дитина». Наголошено на важливості розуміння особливостей розвитку ліворуких дітей, методи визначення ліворукості у дітей

Доведено, що розвиток, навчання і виховання ліворуких дітей раннього і дошкільного віку в умовах ЗДО має певні особливості, такі діти потребують більш дбайливого спостереження і психолого-педагогічного супроводу зі сторони вихователя.

Ключові слова: розвиток, ліворукість, діти раннього та дошкільного віку, заклад дошкільної освіти.

Постановка проблеми. Сучасна дошкільна освіта спрямована на розвиток усіх аспектів особистості дитини дошкільного віку. Підтвердження цьому ми знаходимо у Базовому компоненті дошкільної освіти де акцентується увага на формуванні та розвитку як ключових компетентностей, так і особистості дітей дошкільного віку. Упродовж останнього століття в усьому світі спостерігається збільшення кількості людей, які у своїй діяльності віддають перевагу лівій руці. Як засвідчують статистичні джерела, нині ліворукі складають від 3% до 10% людства на різних континентах [4].

В умовах сучасного ЗДО спостерігається зростання кількості ліворуких дітей або дітей-шульг. Відтак, зазначимо, що досі існує багато проблем, пов'язаних з розвитком, вихованням та навчанням ліворуких дітей в умовах ЗДО. Значна кількість педагогів та й батьків не володіють достатньою інформацією про особливості розвитку таких дітей.

Тому особливої значущості набуває проблема розвитку та навчання ліворуких дітей дошкільного віку.

Виходячи з цього виникає необхідність у дослідженні особливостей розвитку ліворуких дітей раннього і дошкільного віку в умовах ЗДО.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему навчання та виховання ліворуких дітей досить ґрунтовно досліджував Джеймс Маккарті у своїй роботі «Вплив навчання письма на домінуючу руку та когнітивні здібності». Такі зарубіжні і вітчизняні дослідники працювали у межах даної проблеми Stanley Corby, Norman Geschwind, Chris McManus, Саллі Ван Стратен та співвітчизники Н. Брагіна, І. Василенко, С. Максименко, О. Музика, Л. Шкарбан, А. Чуприков.

Таким чином, головною метою нашої розвідки стало теоретичне обґрунтування особливостей розвитку ліворуких дітей раннього і дошкільного віку в умовах ЗДО.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перш за все, визначимо сутність категорії «ліворука дитина». Серед представників сучасних психолого-педагогічних шкіл відсутній єдиний підхід щодо визначення даних понять.

Зазначимо, що лінгвісти встановили, що у різних мовах слово «правий» співзвучне зі словами «право» і «правильний», а слово «лівий» схоже на такі

слова, як «зловісний», «розбитий». Лівша, ліворукий, шульга – розмовні терміни для визначення таких осіб в українській мові [3].

У Великому тлумачному словнику зазначається, що ліворукість – «генетично зумовлена схильність людини діяти переважно лівою рукою», а ліворукий – це «такий, для якого властива ліворукість» [1, с.617].

Л. Чеканська у дисертаційному дослідженні «Психологічні особливості та адаптаційні можливості ліворуких дітей в учбовій діяльності» зазначає, що «ліворукість – це феномен, який відображує перевагу, активне використання лівої руки, тобто зовнішній прояв того, що за якимось причинами права півкуля мозку взяла на себе (тимчасово чи назавжди) головну, провідну роль у забезпеченні довільних рухів» [10, с. 89].

У педагогічному словнику (за редакцією М. Ярмаченка) ліворукість визначається як «схильність людини діяти переважно лівою рукою, зумовлена особливостями центральної нервової системи, зокрема розташуванням деяких нервових центрів» [7, с.190].

Нам імпонує думка Т. Молнар, Ф. Фізер, які зазначають, що ліворукість – це психофізіологічне явище, зумовлене відмінностями в розподілі функцій між півкулями мозку. Під поняттям «лівість» розуміють комплексну характеристику, що відображає домінуючу активність правої півкулі головного мозку, яка визначається провідними лівою рукою, лівою ногою, лівим вухом та лівим оком [5].

Ліворукість - не забаганка, не дивацтво окремої людини й не порок розвитку, а трохи інша організація роботи півкуль головного мозку, коли домінує права (у правців-ліва) півкуля [9].

О. Музика зазначає, що у шульг домінуючою є права півкуля, для якої характерні синтетичність, симультанна обробка великих обсягів інформації, створення асоціацій на основі наочно-чуттєвих уявлень про предмет. Права півкуля домінує в реалізації емоційної діяльності та розгортанні процесів конкретно-образного мислення [6].

Відтак, ліворукість - це індивідуальна ознака дитини, яка вказує на те, що домінантною є ліва рука.

Дослідження показують, що діти-лівші та ліворуки потребують дбайливого спостереження і психолого-педагогічного супроводу в умовах ЗДО, адже. Вони є групою ризику щодо виникнення логоневрозів, недостатності афективно-вольової сфери та інших явищ. Серед невстигаючих молодших школярів близько 70% лівшей та ліворуких, значна кількість лівшей також серед підлітків з девіантною поведінкою [11].

Тому недостатнє розуміння та врахування особливостей розвитку ліворуких дітей раннього і дошкільного віку в умовах ЗДО зі сторони вихователя, може призвести до подальших труднощів у навчанні, нерозкриття потенціалу, психоемоційних проблем. Тому слід завчасно визначити переважно якою рукою дитина виконує більшість дій.

Гіпотези щодо становлення лівші чи правші - різні. На думку вчених, які займалися цим питанням, причинами є генетичні, соціальні, культурні фактори.

Одноставним є те, що ліворукі і праворукі дещо відрізняються індивідуальними особливостями центральної нервової системи [8].

Вченими підкреслюються такі психофізіологічні особливості ліворуких дітей: погана зорово-рухова координація, різні мовленнєві порушення, особливості просторового сприйняття (перекручування форм і пропорцій фігур, дзеркальність рухів (письма), погана зорова пам'ять), складності концентрації і переключення уваги тощо. Крім того, ліворукі люди характеризуються певними емоційно-психологічними особливостями, такими як підвищена емоційна чутливість, вразливість, швидка втомлюваність, підвищений рівень тривожності та ін. [2, с.7].

Відтак, ми вбачаємо потребу у розгляді методів визначення ліворукості у дітей. Визначення ліворукості у дітей може бути важливим кроком для забезпечення їм комфортного та ефективного середовища навчання та розвитку. Існує декілька методів, які можуть допомогти визначити, чи є ваша дитина лівшею. Ну насамперед це звичайне спостереження за дитиною (в якій руці тримає ложку, бере щось, малює, користується ножицями) також існують спеціальні методики та тести для визначення домінуючої руки у межах ЗДО.

Для визначення провідної руки проводяться дослідження з допомогою опитувальника М. Аннетт; мануальні тести (переплетення пальців, схрещування рук на грудях («поза Наполеона»), аплодування); тести на динамометрію (для вимірювання сили кисті кожної руки з допомогою динамометра), теплінг (для оцінки темпу, ритму і стійкості рухів), треморометрію (для оцінки мануальної координації). У процесі роботи, окрім опитування досліджуваних, де висока ймовірність суб'єктивних оцінок, застосовуються моторні проби та проводяться експериментальні перевірки [6].

Отже, слід як найшвидше виокремити яка рука є домінантною, адже ліворука дитина може зіштовхнутися з труднощами у навчанні, набутті умінь і навичок. Тому вихователь повинен володіти інформацією про особливості розвитку ліворуких дітей, методи та прийоми роботи з даними дітьми, адже майже у кожній групі є дитини лівша. Ліворукі діти сприймають світ особливим способом. Відтак, грамотно та творчо організований освітній простір у ЗДО спонукатиме дітей до всебічного розвитку, розкриття творчого потенціалу та у досягненні успіху в життєдіяльності дитини, при своєчасному виявленні такої дитини та при правильній підтримці та роботі вихователя ліворукі діти можуть досягти успіху у всіх сферах життя.

Перспективи подальших досліджень убачаємо у розробці методичних рекомендацій щодо роботи з ліворукими дітьми в умовах ЗДО.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ, 2005, 1728 с.
2. Дідківська І. Ліворукі діти потребують постійної уваги і підтримки. Освіта України. 2002, С. 5-8.
3. Дедишина Л. Однією лівою. Фармацевт Практик. 2012 №. 7-8. С. 54-55.

4. Миколаєва Є. Зв'язок обдарованості з ліворукістю: міф і реальність. Обдарована дитина. 2003 № 4 С. 6-14.
5. Молнар Т., Фізер Ф. Сучасні підходи до організації навчання ліворуких дітей. 2020
6. Музика О. Індивідуально-психологічні особливості дитини-шульги: діагностика та врахування як ресурсу життєздатності. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Діяльнісно-поведінкові фактори життєздатності людини» (28-29 листопада 2014 року). Харків. ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2014 С. 143-145.
7. Педагогічний словник. Уклад. та голов. ред. М. Д. Ярмаченка. Київ, 2001, 516 с.
8. Прищепа О. Проблеми навчання письма дітей, які пишуть лівою рукою. Початкова школа. 2010, № 5. С.10-13.
9. Фефілова Т., Маслова Н. Проблеми організації навчання письма ліворуких дітей. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогіка. 2012. Т. 2. №. 9. С. 264-269.
10. Чеканська Л. Психологічні особливості та адаптаційні можливості ліворуких дітей в учбовій діяльності : дис... кандидата пед. наук. Київ, 2009. 196 с.
11. Чуприков, А. Асиметрія мозку та ліворукість: монографія А. Чуприков, Р. Гнатюк, М. Чуприкова. К. КММ, 2011, 140 с.

*Анна ЄРЕМЕНКО, І курс другого (магістерського)
рівня вищої освіти, спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
Херсонського державного університету
Науковий керівник:
д-р філософії пед.наук А. С. Бальоха*

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ПРИРОДНИМ ДОВКІЛЛЯМ

Анотація. Комунікативному розвитку дитини дошкільного віку надається значна перевага, оскільки це забезпечує успішне навчання дітей в початковій школі та продуктивне співіснування в соціумі. Тому важливого значення набуває ефективний методичний супровід розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку, який відповідає вимогам освіти та потребам дітей.

Ключові слова: розвиток зв'язного мовлення, старший дошкільний вік, форми роботи, методи роботи, дидактичні вправи.

Сучасні технологічні, психологічні та соціальні змінами у суспільстві, генерують потребу у підвищенні уваги освітян до питання розвитку мовленнєвого потенціалу дітей дошкільного віку, оскільки це забезпечує

здатність підростаючого покоління мислити нестандартно в різних життєвих ситуаціях, приймати рішення з урахуванням загальнолюдських цінностей, тому дуже важливо разом з розвитком зв'язного мовлення дітей дошкільного віку, закласти в них і основи людяності, розкрити її індивідуальність. Складно переоцінити роль мови і мовлення у становленні особистості, її успішному функціонуванні в різних сферах життєдіяльності. Мовлення дитини є провідним засобом її самовираження і саморозвитку [1].

Проблема розвитку зв'язного мовлення дошкільників завжди була предметом наукових досліджень. Наукові думки щодо методичного та теоретичного обґрунтування умов ефективного мовленнєвого становлення дітей висвітлені наступними сучасними науковцями: А.Богущ, Н.Гавриш, Л.Глухенькою, Н.Виноградовою, Е.Коротковою, С.Ласуною, Н.Малиновською, Л.Фесенко та іншими.

Мета нашого дослідження: теоретично узагальнити наукові результати щодо педагогічних умов розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку в процесі пізнання природного довкілля.

Проблема розвитку зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку є досить актуальною, адже ступінь розвитку мови старшого дошкільника визначає рівень сформованості соціальних і пізнавальних досягнень дитини. Відповідно до цього формуються вміння висловлюватися та здобувати інші знання. Розвиток зв'язного мовлення дітей має здійснюватися в процесі щоденного спілкування з вихователями, батьками та однолітками. Формування мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку різноманітними методами і засобами в ефективному їх поєднанні, це процес формування внутрішнього суб'єктивного світу свідомої та здорової особистості [3].

Діти з раннього віку вчаться обирати в загальному словесному потоці два слова, які узгоджують між собою, поступово додаючи до них дедалі більше інших слів, що також підлягають граматичній нормі. Потім з часом, шліфуючи звуко-вимову, розширюють свій лексичний запас, удосконалюють граматичні вміння і тоді дошкільник засвоює засоби мовленнєво-комунікативної поведінки, яка створює його індивідуальне мовленнєве, саме так формується мовленнєва особистість.

Безпосередньо мовлення – це особлива форма діяльності дитини, дієвий результат її зусиль в освоєнні життєвого простору та наслідування способів мовленнєвого спілкування того середовища, яке оточує дошкільника [2].

С. Русова у своїй педагогічній концепції «Український національний дитячий садок» виокремила серед засобів розвитку мовлення дошкільників художні літературні твори. Науковиця стверджувала, що важливо обирати для роботи з дітьми такі оповідання, які б захопили її, викликали моральний, гуманний настрій, що найчастіше створюється під впливом художнього слова.

Ще одним важливим засобом художніх творів, який впливає не лише на розвиток мовлення, а й на виховання дітей є казка. В. Сухомлинський говорив, що складовою вивчення будь-якої казки є розповідання, слухання, читання. Ці етапи дозволяють не тільки формувати моральні цінності дитини, а й

розширювати їх активний словниковий запас, аналізувати події та формулювати висновки [3].

Серед ефективних методів розвитку зв'язного мовлення дітей виокремлюють словесні ігри. Це ігри, побудовані на словах і діях тих, хто грають. У словесних іграх діти поглиблюють свої знання і уявлення про предмети, відкривають щось нове. Діти повинні самі знаходити ознаки відмінності і подібності предметів, групувати їх за різними властивостями, описувати предмети, впізнавати предмети за описом, виділяти характерні ознаки тощо. Такі ігри розвивають не тільки зв'язне мовлення, а й увагу, кмітливість, швидкість реакції. Комплексне поєднання таких методів на заняттях з пізнання природного довкілля, трансляція їх через сучасні засоби навчання, дозволяють створювати процес розвитку зв'язного мовлення не лише захопливим та цікавим, а й досягати значних переваг в освітніх результатах.

Отже, розвиток зв'язного мовлення забезпечить вміння дитини підтримувати мовленнєву взаємодію з іншими, вибудовувати логіку висловлювань, сприятиме мовленнєвому взаєморозумінню з дорослими та однолітками, формуванню комунікативних здібностей, розвитку соціального мовлення. Використання вихователем комплексу методів у ефективному їх поднанні актуалізує словниковий запас дитини, сприятиме розвитку навичок граматичного структурування і зв'язного оформлення власних висловлювань, відкриє широкі перспективи не тільки для розвитку словесної творчості, але і для виразності дитячої мови в цілому. Тому це питання буде предметом наших подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел

1. Дитина: освітня програма для дітей від двох до семи років / наук.кер.проєкту В. О. Огневюк; науко.ред. Г.В. Беленька ; Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. – 440 с. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/programi-rozvitku-ditej>
2. Погрібняк, Н. В. РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ТВОРІВ ЖИВОПИСУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ. URL: https://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp12/pogribnjak.pdf
3. Філімонова, Л. Г. (2020). Досвід роботи вихователя на тему: «Мовленнєвий розвиток дошкільників у процесі ознайомлення з творами В.О. Сухомлинського». Досвід роботи вихователя закладу дошкільної освіти: традиційні підходи та інновації: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Ужгород, 19 травня 2020 року). Ужгород: Центр прогресивної освіти «Генезум». Частина II, 2020. 420 с., 87. URL: <https://genezum.org/filesII.pdf#page=87>

*Дана Зубарева, I курс другого (магістерського) рівня
вищої освіти, спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
ДЗ «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка»
Наук.керівник к.п.н доцент .І. А. Гречишкіна*

ОСОБЛИВОСТІ СЕНСОРНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ

Анотація. У статті розглядається питання особливостей сенсорного розвитку дітей раннього віку. Зазначається, що у ранньому дитинстві сприйняття залишається дуже недосконалим.

Ключові слова: сенсорний розвиток, дошкільний вік, діти раннього віку.

Під сенсорним розвитком ми розуміємо процес формування уявлень про властивості та якості предметів: розмір, форму, колір, положення в просторі, смаки, запахи і т.д. Дитині вже на ранньому етапі розвитку важливо допомогти освоїти світ та підштовхнути до самовдосконалення. Саме ця мета є основною у послідовному сенсорному розвитку дитини.

На думку фахівців (О. Запорожець, С. Русова, Є. Тихеева, О. Усова, М. Щелованов та ін.), сенсорний розвиток, з одного боку, є фундаментом для загального розумового розвитку малюка, а з іншого боку, має абсолютно самостійне значення, як спосіб розвитку у дітей відчуттів, сприйняття та уявлень. І саме ранній вік є найбільш сприятливим для накопичення та систематизації уявлень про навколишній світ та вдосконалення діяльності органів чуття дитини [1].

Багато психологів і педагогів (Л. Венгер, О. Запорожець, М. Монтесорі, Є. Тихеева) приходять до висновку, що основними завданнями сенсорного розвитку дітей є:

- формування правильних сенсорних еталонів;
- формування правильних перцептивних реакцій (чуттєвого сприйняття);
- набуття навичок самостійно застосування системи еталонів та вірного реагування на перцептивні процеси [2].

Важливо розуміти, що сенсорне виховання дитини має враховувати її вікові особливості. Від року до трьох у дитини складаються основні знання про ознаки навколишніх речей. У цьому віці у нього формуються поняття про смаки, форми, розміри, колір і запахи. У чотири роки у малюка відбувається засвоєння важливих уявлень про ознаки предметів, а також закріплення вже сформованих уявлень. З цього починається аналітичне сприйняття предметів та подій, що оточують дитину. Проте, в даний час з появою гаджетів та електронних іграшок розвиток сенсорних здібностей дітей відбувається інакше, ніж це було у дітей 10 років тому.

Для вивчення особливостей сенсорного розвитку дітей, нами було проведено діагностику вихованців молодшої групи.

Було проведено три серії методик. Перша серія включає завдання, створені задля вивчення особливостей сприйняття кольору у процесі предметної діяльності та елементарного конструювання. Друга серія має на меті виявити знання еталонів основних геометричних форм і тіл, а також особливості дій з обстеження просторових характеристик предметів у процесі виконання предметних дій та елементарного конструювання. Заключна, третя, серія спрямовано виявлення уявлень дітей дошкільного віку про величину предметів

у процесі виконання предметних процесів і з дидактичної іграшкою [3, с.70].

Таким чином, сукупність завдань у трьох серіях дозволяє отримати необхідні відомості як про умови, у яких формується сенсорна сфера дітей, і про можливість засвоєння ними сенсорних еталонів. Аналіз даних показує, що високий рівень сприйняття еталонів кольору мають 6 учасників, що становить 40 % групи, середній рівень – 6 учасників (40 %), низький рівень виявлено у 3 учасників – 20 %, які практично не розрізняють основні кольори. Результати другої серії завдань, спрямованих вивчення сприйняття форми предметів (адаптований варіант рамок і вкладишів М. Монтесорі) свідчать про характер сприйняття випробуваними сенсорних еталонів форми предметів.

Аналіз результатів показує, що досить сформовані сенсорні зразки форми предметів у 50 % учасників групи, в решті випробуваних сприйняття форми предметів значно знижено, що значно ускладнює загальний психічний розвиток дітей раннього віку. Особливо важко диференціювати дітям раннього віку геометричну форму квадрата – 87 % випадків, прямокутника 80 % учасників, трикутника – 53 %, форму кола та овалу по 33 % учасників. Успішно впоралися з визначенням контуру предмета лише 2 учасники.

За результатами дослідження виявлено, що в дітей віком раннього віку переважно переважає високий рівень розвитку сенсорних уявлень «Колір», «Величина предметів» і низький рівень сформованості сенсорного еталона форми предмета.

Проведене дослідження характеру сенсорного розвитку дітей раннього віку свідчить у тому, що у 75 % випадків сенсорні зразки сформовані середньому чи низькому рівні, що свідчить необхідності організації та проведення цілеспрямованої корекційно-розвиваючої роботи з педагогом.

У дитини раннього віку розвивається п'ять основних сенсорних якостей: дотик, нюх, зір, смак та слух. Кожній якості треба приділяти особливу увагу. Завдання дорослих (батьків, вихователів) - максимальний розвиток органів чуття малюка. Подібний розвиток, можливо, досягти лише у грі. Інші методики у віці не дають ефективних результатів.

В ігровій формі можна представляти дитині будь-які нові поняття. У процесі гри малюк легко та швидко засвоює навіть складну інформацію. До виготовлення сенсорних ігор можна залучити і батьків, які можуть із непотрібних непридатних матеріалів у домашніх умовах створити ігри, які не продаються у магазинах.

У цьому віці дидактичні ігри сприятимуть комплексному розвитку сенсорних уявлень про зовнішні форми предметів (форму, величину, колір, розвиток зорової реакції на предмети навколишнього світу, вміння помічати їх форму, колір), знайомство з правилами цих ігор, розвиток уваги, сприйняття, пам'яті, уяви, пізнавальної діяльності, розвитку вміння сприймати величину, групувати, порівнювати та узагальнювати предмети за цими ознаками, розвитку дрібної моторики рук. Також сенсорному розвитку сприятимуть: аплікація, малювання в традиційній та нетрадиційній техніці (малювання долоньками, пальчиками, ватними пальчиками, штампом), сортування предметів, збирання пазлів, діяльність з крупами, шишками, каштанами.

Таким чином, у процесі сенсорного розвитку дитини необхідно пам'ятати

про його індивідуальні особливості сприйняття і знати які можливості та умови виховання є в сім'ї. Найкращим способом мотивувати дитину отримання інформації про світ була і залишається ігрова форма взаємодії.

Список використаних джерел

1. Грама Н.Г. Сенсорний розвиток дітей раннього віку: теорія і практика: [Монографія]. Одеса, 2018. 239
2. Заплатинська А. Б. Становлення поняття «сенсорна інтеграція» у корекційній педагогіці. Корекційна та соціальна педагогіка і психологія. 2013. С. 48–57
3. Сенсорний розвиток: з досвіду роботи. 3–4 роки/ упоряд. Кривоніс М. Л. , Дроботій О. Л. та ін.. Харків: Ранок, 2012. 240 с

*Маргарита Мовчан, I курс другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальності 012 «Дошкільна освіта» Херсонського державного університету
Науковий керівник:
д-р філософії пед.наук А.С. Бальоха*

ВИКОРИСТАННЯ КОНСТРУЮВАННЯ ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. Тези розкривають педагогічні умови та особливості використання конструювання в ЗДО як ефективного засобу формування природничо-екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку.

Ключові слова: природничо-екологічна компетентність, старший дошкільний вік, конструювання.

Основним освітнім завданням сьогодні є підготовка розвиненої особистості, яка володіє ключовими компетентностями, необхідними для успіху та самореалізації у житті та діяльності. Серед них варто виокремити і природничо-екологічну.

Відповідно до Базового компоненту дошкільної освіти (2021 р.), природничо-екологічна компетентність передбачає «здатність дитини до доцільної поведінки в різних життєвих ситуаціях, що ґрунтується на емоційно-ціннісному ставленні до природи, знаннях її законів та формується у просторі пізнавальної, дослідницької, трудової, ігрової діяльності» [2]. Цілісна картину світу, закономірності в природі та просторові уявлення досить складні категорії для сприйняття та розуміння дітьми дошкільного віку, тому вони формуються поступово, через прості дії, досліди та спостереження. Саме тому конструювання як метод і засіб відіграє важливу роль у формуванні даної компетентності дітей старшого дошкільного віку та має інтегрований зміст.

Проблема формування природничо-екологічної компетентності дошкільників розглядалася такими педагогами та науковцями, як: Н. Глухова,

Н. Горопаха, О. Гринюк, Н. Лисенко, Т. Поніманська, О. Савчук. Можливості та переваги конструювання в освітньому процесі ЗДО розкриті у дослідженнях Н. Голоти, Р. Меренкової, Т. Пеккера.

Метою нашого наукового дослідження є узагальнення педагогічного досвіду реалізації методичного потенціалу конструювання в процесі формування природничо-екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку.

Важливим засобом формування природничо-екологічної компетентності вважається дослідницька діяльність, яка розглядається як один із видів творчої діяльності, здійснюється під керівництвом педагога та має на меті формування в дітей екологічних знань та дослідницьких навичок. Результатом формування природничо-екологічних компетенцій у дітей старшого дошкільного віку є знання про суттєві ознаки та особливості предметів природи, розуміння взаємозв'язків між їх властивостями, будовою та матеріалом, з якого вони виготовлені, дотримання правил безпечної поведінки з предметами побуту [2]. Дитина засвоює все більше знань про навколишній світ, у неї закріплюються сенсорні еталони, з якими вона порівнює нові предмети та їх властивості, дошкільник набуває навички щодо виконання трудових дій тощо. В основі цього процесу лежить робота органів чуття, що дають уявлення про різноманітні властивості природного довкілля і допомагають формувати цілісні образи предметів. Саме тому, ефективним засобом формування визначеної компетентності дитини старшого дошкільного віку є конструювання, в основі якого лежать ігрові, маніпулятивні та обстежувальні дії із предметами. Оскільки засобом для конструювання виступають різні матеріали та предмети, особливого значення набувають природні матеріали.

Конструювання з природних матеріалів дозволяють дитині сприймати красу природи в художніх образах, помічати у формах природних об'єктів схожість з предметами оточуючого світу, що дозволяє розкрити для дитини складе поняття зв'язку природи і соціуму, добирати деталі у відповідності від потреб та образів.

В умовах дистанційного навчання, важливу роль в реалізації конструювання для навчання дітей відіграють батьки, які можуть розширити тематику створених предметів з природних матеріалів. Доцільно конструювати різні види іграшок залежно від фенологічних змін природи; створення аплікацій, картин тощо.

Серед засобів і матеріалів для конструювання, які доцільно використовувати з метою формування природничо-екологічної компетентності дітей, використовують конструктори LEGO. Використання засобів LEGO сприяє позитивній мотивації дошкільників до конструювання. Ця діяльність для дитини є зрозумілою і звичною, тому стає ефективною реалізацією практичних конструювальних дій для моделювання різних об'єктів природи. Повторення дій із LEGO допомагає підвищити рівень знань та уявлень дітей про назви предметів (геометричних фігур, об'єктів природи, тварин, рослин), вдосконалювати мілку моторику, розвивати швидкість виконання конструювальних завдань [1].

При виконанні самостійних дій у процесі конструювання за допомогою LEGO дитина збагачує свій досвід у питанні формування уявлень про форму об'єктів природи, які оточують дітей, їх кольори, місце перебування, розвиває увагу та пам'ять. Окрім знань, у процесі конструювальної діяльності дитина

набуває емоційних вражень завдяки своїм досягненням та творчим здобуткам, які має змогу відтворювати під час спілкування та обміну враженнями із однолітками, вихователем, батьками, завдяки чому краще запам'ятовує зміст такої діяльності [3].

Таким чином, природничо-екологічна компетентність дітей старшого дошкільного віку значною мірою визначається пізнавальним розвитком дошкільника, який забезпечує пізнання навколишнього світу. Конструювання в дошкільному віці має великий вплив та є основою пізнавальних і творчих можливостей дитини у процесі формування означеної компетентності. Засоби конструювання сприяють розвитку глибших та стійкіших емоцій та сприйняття, пов'язаних з відтворенням різних природних об'єктів, які оточують її, розуміння взаємозв'язків в природному довкіллі та місці дитини в ньому. Конструювальна діяльність має позитивний вплив на розвиток творчих здібностей дитини, мовлення, пам'яті, уваги та буде предметом наших подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел

1. Волинець, Ю. О. (2022). Конструювання та експериментування в ЗДО. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/41842/>

2. Дитина: освітня програма для дітей від двох до семи років / наук.кер.проєкту В.О.Огневюк; науко.ред. Г.В. Беленька ; Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/programi-rozvitku-ditej>

3. Іскрижинська, А. М., & Сорочинська, О. А. (2022). Формування природничо-екологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку засобами ігрових технологій. Інноваційні процеси в дошкільній освіті: теорія, практика, перспективи: зб. наукових праць: в 2-х ч., 128-132. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/35437/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%20%D0%A1%D0%BE%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%2C%20%D0%86%D1%81%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%B6%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0.pdf>

4. Ошуркевич, Н. О. (2018). Сучасні педагогічні технології для формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку. Педагогічний процес: теорія і практика, (1-2), 65-72. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/24398/>

*Ірина Городищенко, I курс другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
Науковий керівник: викладачка Є.О. Шкарупа*

LEGO-ТЕХНОЛОГІЯ, ЯК ЗАСІБ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОГО

РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У статті проаналізовано та наголошено на доцільності використання LEGO-технології в роботі із дітьми старшого дошкільного віку з метою логіко-математичного розвитку. Зазначено, що LEGO-технології є ефективним засобом для розвитку пізнавальної активності, самостійності і елементарних математичних уявлень дітей старшого дошкільного віку та сприяє розвитку мислення, уваги, творчого потенціалу уяви.

Ключові слова: LEGO-технологія, логіко-математичний розвиток, діти старшого дошкільного віку, ЗДО.

Постановка проблеми. На сучасному етапі система розвитку дошкільної освіти в Україні, зорієнтована на пошук і впровадження у закладах дошкільної освіти (ЗДО) таких технологій, які б сприяли розвитку як ключових так і додаткових компетентностей дітей дошкільного віку. Однією з них є логіко-математична компетентність, яка потребує постійного розвитку протягом навчання у ЗДО. Тому виникає питання про пошук сучасних форм, технологій, інструментів для засвоєння і розвитку елементарних математичних уявлень.

Натомість, проблема логіко-математичного розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами LEGO-технологій, потребує додаткового вивчення у теоретико-практичній площині.

Отже, метою статті є обґрунтування доцільності використання LEGO-технологій в умовах ЗДО як засобу логіко-математичного розвитку дітей старшого дошкільного віку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні науковці (С. Бадер, Т. Богдан, Н. Волощенко, К. Крутій, В. Никончук, О. Рома, Т. Рожок, Л. Парамонова, Т. Лусс, Т. Поккер, Н. Шевчук) акцентують на необхідності використання LEGO-технологій в освітньому процесі ЗДО. На їх думку, за допомогою LEGO-технологій можливо задовольнити потреби дітей та вирішувати завдання освітньої діяльності, які вказано у БКДО, в тому числі, з логіко-математичного розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. У науці нині немає чіткого визначення поняття «LEGO -технологія», крім того, наявні такі споріднені дефініції, як «LEGO -конструювання», «конструктор LEGO», «система LEGO», Lego педагогіка [1, с. 195].

Відтак, LEGO - педагогіка одна з відомих і поширених сьогодні педагогічних систем, що використовує тривимірні моделі реального світу і предметно-ігрове середовище навчання і розвитку дитини. Ця технологія є простим і практичним інструментом, відкритою системою, що дає дитині змогу робити перші відкриття, досліджувати, експериментувати, пізнавати світ і себе в ньому, творити та імпровізувати досхочу [4].

Основним засобом, який використовується під час LEGO-технології є конструктори фірми LEGO, а саме серія LEGO DUPLO, яка розроблена для дітей дошкільного віку та суттєво відрізняються від усіх інших видів конструкторів своїми характеристиками та можливостями. Для вихователів дитячого садка

використання LEGO-конструктора є чудовим засобом для всебічного розвитку дошкільників, що забезпечує інтеграцію різних видів діяльності, сприяє логіко-математичному (засвоєння сенсорних еталонів, навчання лічбі та ін.), мовленнєвому (висловлення власних думок, розповідання історій, описування різних об'єктів творчості тощо), естетичному розвитку (розуміння важливості краси конструкції, гармонійного поєднання деталей для створення естетичного об'єкту) [2, с. 7- 8].

Математичний розвиток з LEGO-конструктором - це більше ніж пізнання основ математичних знань. Дитина не тільки знайомиться з числовим рядом, а й вчиться логічно мислити. LEGO розвиває дрібну моторику, посидючість, акуратність. На заняттях з конструювання діти вчаться взаємодіяти в команді. Педагоги працюють за принципом індивідуального підходу до кожної дитини, що дозволяє дошкільнику розкритися і відчувти впевненість в собі [3].

Як наголошують О. Ісакієва та О. Гришко, що завдяки проведенню занять, ігор з LEGO-конструктором у дітей формуються уявлення про сенсорні еталони, навички орієнтації у просторі та на площині, технічні навички конструктивної діяльності. Такі вміння і навички закладають фундамент учбової діяльності майбутніх школярів. Діти, що захоплюються конструюванням, відрізняються розвиненою фантазією і уявою, активним прагненням до творчої діяльності, бажанням експериментувати. У них добре розвинене просторове, логічне, математичне, асоціативне мислення, пам'ять, що є основною інтелектуального розвитку і показники готовності дитини до навчання у школі [3].

Відтак, яскраві LEGO цеглинки пропонують унікальні можливості для розвитку логічного мислення, просторового сприйняття, навичок рахунку та вирішення потреби у грі у дітей старшого дошкільного віку.

Впровадження LEGO-технологій в освітній процес ЗДО сприятиме не тільки логіко-математичному розвитку ай їх всебічного розвитку та готуватиме їх до успішного навчання в школі.

Отже, LEGO-технології є дієвим та сучасним засобом для розвитку логікоматематичних здібностей дітей старшого дошкільного віку. використання конструктора LEGO на заняттях в ЗДО має великий освітній і виховний потенціал: дозволяє дітям у захоплюючий спосіб опановувати математичні поняття, розвивати просторову орієнтацію, вміння аналізувати, зіставляти, порівнювати, логічне мислення, дрібну моторику, творчість посидючість, та навички соціальної взаємодії взаємоповагу. Таким чином, використання LEGO-технологій в умовах ЗДО сприяє формуванню ключових компетентностей дітей дошкільного віку. Перспективу подальших досліджень вбачаємо у визначенні провідних педагогічних умов логіко-математичного розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами LEGO-технологій.

Список використаних джерел

1. Бадер С., Драгунова Є. LEGO-технологія як засіб сенсорного розвитку дітей молодшого дошкільного віку. Дошкільна педагогіка. Вип. 8, 2018. С. 194-197.

2. Богдан Т., Галаган Д, Ярошенко Д. Використання конструктора LEGO у роботі з дітьми дошкільного віку: метод. посіб. для студентів спеціальності «Дошкільна освіта» та вихователів ЗДО. Чернігів, Баликіна О., 2018. 60 с.

3. Ісакієва О., Гришко О. Lego-конструювання як засіб логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку. Відповідальність за автентичність цитат, правильність фактів та посилань несуть автори статей 2020 С. 93.

4. Коваленко О. Проблеми наступності дошкільної і початкової освіти. Початкова освіта № 48 (624). 2011 С.3–6.

*Анастасія Должикова, здобувачка 3 курсу спеціальності 012 «Дошкільна освіта» ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
Науковий керівник: викладачка Є.О. Шкарупа*

МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню механізму забезпечення процесу навчання та виховання дітей раннього і дошкільного віку з особливими освітніми потребами (ООП) у закладі дошкільної освіти (ЗДО). Автором проаналізовано механізм процесу навчання і виховання.

Доведено, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку з ООП має певні особливості, такі діти потребують психолого-педагогічної підтримки усіма учасниками освітнього процесу.

Ключові слова: механізм, навчання, виховання, діти раннього та дошкільного віку, особливі освітні потреби (ООП), заклад дошкільної освіти.

Постановка проблеми. У сучасному світі де інклюзія стає невід'ємною частиною освіти, питання інтеграції та виховання дітей з особливими освітніми потребами в освітній простір набуває особливої актуальності. Забезпечення повноцінного навчального процесу у ЗДО для дітей раннього і дошкільного віку з ООП вимагає комплексного підходу, який включає різні механізми та стратегії виховання, розвитку та навчання. Тому, слід ретельніше дослідити механізм забезпечення навчання та виховання дітей раннього і дошкільного віку з ООП у ЗДО.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На теренах української освіти, теоретичні і практичні аспекти розвитку, виховання, навчання дітей з ООП відображені у працях Т. Жук, Т. Ілляшенко, О. Кас'яненко, Н. Корпанець, А. Колупаєва, І. Макаренко, З. Мовкебаїва, М. Порошенко, О. Таранченко, Л. Савчук, І. Юхимець, А. Шивцов, В. Шищенко.

Відтак, мета нашої статті полягає в теоретичному обґрунтуванні особливостей забезпечення освітньо-виховного процесу для дітей з ООП.

Виклад основного матеріалу дослідження. Один із ключових механізмів забезпечення ефективного навчання дітей з особливими потребами - це

індивідуалізація навчального процесу. Це передбачає розробку індивідуальних освітніх програм (ІОП), що враховують специфічні потреби та можливості кожної дитини. ІОП включають адаптовані навчальні матеріали, методи викладання та оцінювання, що дозволяють дітям з особливими потребами вчитися на рівні з однолітками [1, с. 37-38].

Важливим аспектом є підготовка вихователів до роботи з дітьми, які мають ООП. Це включає як базову дошкільну педагогічну освіту, так і постійне професійний саморозвиток. Спеціальні курси, тренінги та семінари допомагають вихователям освоїти новітні методики, прийоми роботи з дітьми з особливими потребами.

Також, важливо володіти та знати різні навчальні підходи та методики. Оскільки діти з ООП можуть мати різні стилі навчання та швидкості засвоєння інформації, педагогам слід використовувати різні методи навчання, які враховують ці індивідуальні відмінності.

Не слід забувати, що інформаційно-комунікаційні технології відіграють значну роль у навчанні дітей з особливими потребами. Спеціалізоване програмне забезпечення, пристрої для альтернативної комунікації та інші технологічні засоби допомагають подолати бар'єри у навчанні. Наприклад, діти з порушеннями зору можуть користуватися екранними рідерами, а діти з порушеннями слуху - спеціальними слуховими апаратами або субтитрами [2, с. 14].

Крім того, важливо збагачувати індивідуальні програми навчання для дітей з особливостями розвитку, які будуть враховувати їхні потреби та можливості. Ці програми можуть включати індивідуальні плани навчання, додаткову підтримку фахівців-спеціалістів, а також підтримку для дошкільників та їх батьків.

Зазначимо, що психолого-педагогічна підтримка є частиною інклюзивної освіти у ЗДО. Вихователі, батьки та інші фахівці працюють разом, тим самим вирішуючи проблеми, що виникають у освітньо-виховному процесі ЗДО.

Активна співпраця з родинami дітей з особливими потребами є важливим фактором успішної інклюзії. Батьки повинні бути залучені до освітнього процесу, брати участь у розробці ІОП та надавати підтримку вдома. Регулярні консультації з педагогами та спеціалістами допомагають родинам краще розуміти потреби своїх дітей та ефективно сприяти їхньому розвитку [3, с. 16].

Останнім, але не менш важливим механізмом є створення розвивального освітнього середовища. Сюди також, включаємо як фізичну доступність садків, так і формування толерантного ставлення до дітей з особливими потребами серед однолітків.

Отже, інклюзивна освіта вимагає комплексного підходу та залучення різних механізмів для забезпечення успішного навчання дітей раннього і дошкільного віку з ООП. Індивідуалізація освітньо-виховного процесу, підготовка вихователів та інших фахівців, використання сучасних технологій, психолого-педагогічна підтримка, співпраця з родинami та створення сприятливого середовища - усе це складові успішної інтеграції таких дітей у освітній простір ЗДО.

Список використаних джерел

1. Інноваційне середовище в початковій школі. Наукове видання (монографія) Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II. Автор: Маріанна Островська. Редактор: Анатолій Кузьмінський. Берегове-Ужгород: ЗУІ ім. Ф. Ракоці II - ТОВ «РІК-У», 2021. 288 с.
2. Нові педагогічні технології та інновації в НУШ: курс лекцій. уклад. Пушкар Н. С. Луцьк: ФОП Мажула Ю. М., 2022. 138 с.
3. Організація інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами в умовах нової української школи: навчально-методичний посібник. Укл. Л.І. Чопик - Вінниця : КВНЗ «ВАНО», 2019. 39 с.

*Юлія Дубовик, I курс другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
Науковий керівник: викладачка Є. О. Шкарупа*

STORYTELLING ТЕХНОЛОГІЇ У ЗДО

Анотація. У статті обґрунтовано актуальність та доцільність використання Storytelling технології у роботі з дітьми раннього і дошкільного віку у закладі дошкільної освіти (ЗДО). Автором розглянуто та проаналізовано сутність поняття «Storytelling». Доведено, що Storytelling у освітньому процесі ЗДО виступає універсальною технологією, яка дозволяє організувати усіх дітей.

Ключові слова: Storytelling, технологія, діти раннього та дошкільного віку, заклад дошкільної освіти.

Постановка проблеми. Сучасне українське суспільство є зацікавленим у вихованні креативних, розумних, свідомих громадян, які будуть спрямовані на відновлення Батьківщини та створення нової сильної європейської країни, тому виникає проблема пошуку нових технологій за допомогою яких можна формувати та виховувати підростаюче покоління у ЗДО. Тому ми вбачаємо, що такими дієвими технологіями є саме Storytelling технології, завдяки яким можна досягти високих результатів у вихованні дітей раннього та дошкільного віку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема використання Storytelling технології у ЗДО є відносно новою у вітчизняному науковому дискусі, певні аспекти її відображено у розвідках: О. Буховська, О. Караманова та М. Василишиної, З. Удич, К. Симоненко, Е. Ерднієвої, Г. Гич, Н. Гуциної, Н. Калюжка, Н. Самойленко, К. Крутій та Л. Зданевич, Т. Черненко, Н. Бондаренко.

Отже, мета статті полягає в обґрунтуванні використання Storytelling технології у ЗДО.

Виклад основного матеріалу дослідження. Насамперед спершу слід звернутися до сутності поняття «Storytelling», яке досить ґрунтовно досліджено в психолого-педагогічній літературі. Зокрема, у педагогічній літературі думки вчених дещо різняться:

Storytelling - це калька з англійської мови (Storytelling), що у перекладі означає «story» - історія, а «telling» - розповідати. Отже, Storytelling - це розповідь історій [1, с. 92].

Як зазначає К. Симоненко, способами застосування технології Storytelling є складання розповіді за сюжетною картиною, складання оповідань про випадок із власного життя учнів за малюнками, складання розповіді за допомогою послідовно прикріплених ілюстрацій до епізодів казки, силуетного зображення героїв казки. [3].

3. Удич у своїх працях також розглядає Storytelling технологією і пропонує такі вимоги до педагога як оповідача, який повинен досконало володіти навчальною дисципліною, ораторським хистом, умінням імпровізувати; мати грамотне мовлення, багатий лексикон, педагогічний такт, уміти підбирати чи продукувати різні наочні матеріали із застосуванням комп'ютерних технологій [4, с. 305].

Досить цінною для нас є думка К. Крутій та Л. Зданевич які зазначали Storytelling, як метод роботи з дошкільниками. Наголошували, що Storytelling - це мистецтво розповідання історій - «Ми чуємо історії щодня. Ми їх розповідаємо й самі. Часто-густо, розповідаючи, на наш погляд, захоплюючи історію, не відчуваємо задоволення від сприйняття іншими її сюжету. Ось матуся переказує свою вранішню розмову з дитиною вихователіві. Дитина ділиться враженнями від походу з татом до зоопарку. Але чому нас не хвилюють історії інших? А може, ми не такі вже й майстерні оповідачі? Пригадайте ситуацію, коли ви намагалися зацікавити дітей «гостем», котрий прийшов на заняття, пропонував якісь завдання, а бачили в очах лише ввічливе мовчання. Дітям нецікаво...» [2, С. 2-6].

Як бачимо, серед науковців немає єдиного погляду на те, технологія чи метод, так як заключає у собі елементи як методу так і технології.

Всеж таки ми дотримуємося думки, що Storytelling є технологією, адже має чітку структуру та принципи застосування Storytelling.

Звісно, основним завданням Storytelling технології, є розвиток мовленнєвої діяльності дітей раннього і дошкільного віку, але її можна інтегрувати не тільки у заняття, ай у всі режимні моменти у ЗДО.

Отже, Storytelling є досить універсальною технологією, що має велике виховне, дидактичне значення. За допомогою даної технології можливо будь який режимний момент у ЗДО перетворити у цікаву, захоплюючу, чарівну пригоду яку створять самостійно дошкільники. Відтак, використання Storytelling у освітньому процесі ЗДО матиме позитивні результати.

Перспективи подальших досліджень убачаємо у теоретичному обґрунтуванні розвитку мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами Storytelling технологій.

Список використаних джерел

1. Калюжка Н., Самойленко Н. Сторітеллінг як один із методів підготовки майбутніх учителів до роботи в умовах інклюзивного класу. Педагогічна освіта: теорія і практика : зб. наук. праць. Кам'янець-Подільський, 2019. Вип. 26. Ч. 1. С. 92-98.

2. Крутій К., Зданевич Л. Сторітелінг: мистецтво розповідання, або Як зацікавити й мотивувати дітей. Дошкільне виховання. №7. 2017. С. 2-6.
3. Симоненко К. Застосування технології «Storytelling» у навчанні англійської мови молодших школярів. URL: <http://www.psyh.kiev.ua>.
4. Удич З. Сторітеллінг (storytelling) у підготовці майбутніх учителів інклюзивних класів. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія Педагогічні науки. Чернігів, 2018. Вип. 151(1). С. 301-306.

*Світлана Каліберда, I курс другого (магістерського)
рівня вищої освіти, спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»
Науковий керівник: викладачка Г. П. Зажарська*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ІГРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. На сьогодні одним з найважливіших завдань дошкільної педагогіки є формування культури спілкування у дітей дошкільного віку. У цьому процесі гра відіграє важливу роль, оскільки допомагає дітям розвивати комунікативні навички та навчає їх співпрацювати, дотримуватися правил та вирішувати конфлікти. Під час гри діти вчаться розуміти одне одного, слухати і дотримуватися правил, що допомагає формувати їх соціальні навички та вміння взаємодіяти з однолітками та дорослими. Зокрема, гра є ефективним засобом виховання культури спілкування у дітей старшого дошкільного віку, оскільки вони вже мають достатній рівень розвитку, щоб зрозуміти та дотримуватися правил гри. А ігрова діяльність є провідним видом діяльності дошкільників, який дозволяє їм взаємодіяти комунікативно з оточуючими та навчитися ефективно спілкуватися з однолітками та дорослими.

Ключові слова: спілкування, культура спілкування, ігрова діяльність, дитина дошкільного віку

Важливим показником загальної культури людини, її вихованості, моральності, внутрішньої й зовнішньої краси є культура спілкування. У культурі спілкування проявляється інтелект людини, її освіченість, культурність і ціннісні орієнтації, краса слова і духу як ознаки духовного багатства та неповторної людської сутності.

Сучасний етап розвитку суспільства висуває нові завдання виховання дітей дошкільного віку. Особливої значущості сьогодні набуває необхідність виховання культури спілкування, яка передбачає виконання дитиною норм і правил комунікації з дорослими і однолітками, заснованих на повазі і

доброзичливості, а також ввічливе поводження в громадських місцях та в побуті [3].

Виховання культури спілкування дітей старшого дошкільного віку є одним з важливих аспектів організації освітньої роботи в сучасних закладах дошкільної освіти. Дошкільний період розглядається як період активного засвоєння дітьми моральних норм і культурних цінностей. Без оволодіння дітьми дошкільного віку правилами, нормами рідної мови і розвитку дитячого мовлення - формування культури їх мовленнєвого спілкування неможливо. Саме в цей період у дитини формується відповідне ставлення до світу, суспільства, відбувається становлення особистості на основі отриманого культурного досвіду [1].

Аналіз наукової літератури з досліджуваної проблеми показав, що дане питання цікавило вітчизняних вчених в різних аспектах: культура спілкування старших дошкільників, культурно-гігієнічні навички, сучасний етикет, виховання культури мовленнєвого спілкування. Питаннями розвитку культури спілкування у дітей дошкільного віку займалися такі відомі педагоги як А.Макаренко та В.Сухомлинський.

У дослідженнях Т. Сорочан встановлено, що культура спілкування дитини - це здатність не тільки вступати в контакт і вести розмову з співрозмовником, а й уважно і активно слухати, використовувати міміку і жести для більш ефективного вираження своїх думок, а також усвідомлювати особливості себе і інших людей та враховувати їх під час спілкування [5].

Культура спілкування обов'язково передбачає культуру мовлення, яка в свою чергу також включає наявність у дітей старшого дошкільного віку лексичного запасу слів, вміння говорити тактовно, спокійним тоном. Оволодіння культурою мови сприяє активному спілкуванню дітей у спільних іграх, в значній мірі запобігає виникненню між ними конфліктів.

Формування культури спілкування у дітей включає в себе: введення в словниковий запас дитини достатньої кількості етичних виразів і формул-слів, які закріплені за типовими ситуаціями спілкування; пояснення їх значення; розвиток умінь вибрати необхідний стереотип з урахуванням ситуації спілкування.

За даними ряду психолого-педагогічних досліджень, у деяких дошкільнят спостерігається зниження провідної ролі спілкування, що сигналізує про труднощі у стосунках із однолітками. Особистісні переживання дітей можуть призвести до агресивних, негуманних проявів грубості, заздрощів, несправедливості, відчуження. Запобігання утворенню цих якостей сприятиме цілеспрямоване навчання дітей міжособистісному спілкуванню з однолітками [5].

Одним із ефективних засобів виховання культури спілкування старших дошкільників є ігрова діяльність, у процесі якої здійснюється як комунікативна, так і мовленнєва взаємодія дітей.

Перші задатки формування культури спілкування виникають в іграх, в спілкуванні з дорослими, однолітками, але лише в спеціально створених ситуаціях і аналізі діяльності за допомогою педагогічного спілкування, де

засвоєння знань стає основною метою і результатом діяльності, формуються і остаточно складаються передумови культурного спілкування.

До універсального методу формування культури мовленнєвого спілкування відноситься ігрова діяльність, в грі дошкільник отримує досвід спілкування, який необхідний для його життя в колективі, суспільстві. Ігрова діяльність в повній мірі забезпечує діалогічну взаємодію дитини і однолітків.

В процесі гри формуються такі соціальні якості особистості дитини, як чуйність, доброзичливість, вміння враховувати інтереси іншого. У наукових працях О. Писарчук висвітлюється проблема формування культури спілкування дошкільників в процесі ігрової діяльності та рекомендує застосовувати найрізноманітніші види ігор: рухливі, сюжетно-рольові, театралізовані, ігри-інсценівки, музичні, ігри з будівельним матеріалом, народні, дидактичні і настільно-друковані ігри [4].

К. Карасьова класифікує ігри наступним чином: ігри, які спрямовані на формування умінь, сприяють підвищенню культури мовленнєвого спілкування; які спрямовані на розвиток співчуття і розуміння по відношенню до оточуючих; які формують вміння прогнозувати реакцію співрозмовника на власні дії. До таких ігор належать дидактичні ігри, які визначають ситуацію спілкування однієї дитини з іншою [2].

Однією з умов формування культури мовленнєвого спілкування у дітей старшого дошкільного віку є мова дорослих. Так як дитина більше часу проводить в дитячому садку, то зразком є мовлення педагога. Оволодіння культурою спілкування, її постійне вдосконалення, є професійним обов'язком кожного педагога. Також важливими умовами розвитку культури мовленнєвого спілкування у дітей є врахування їх вікових особливостей; читання художньої літератури, організація ігрової діяльності тощо. Під керівництвом дорослого дитина набуває досвіду культурного мовленнєвого спілкування.

Визначимо методичні принципи, які слід враховувати при організації виховної роботи щодо формування культури спілкування дітей:

- взаємозв'язок сенсорного, розумового і мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку;
- комунікативно-діяльнісний підхід до розвитку мовлення;
- збагачення мотивації мовленнєвої діяльності; організація спостереження над мовним матеріалом;
- формування елементарного усвідомлення необхідності культури мовленнєвого спілкування для успішної соціалізації дошкільників [3].

Таким чином, для формування культури спілкування у дітей старшого дошкільного віку використовуються різноманітні засоби та методи, вибір яких залежить від рівня розвитку мовленнєвих навичок і умінь у дошкільників, від їх життєвого досвіду, від характеру мовного матеріалу і його змісту. Найбільш сприятливі умови для формування комунікативних умінь створюються за умов провідної діяльності дітей дошкільного віку, а саме – гри.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція / Богуш А.М., Беленька Г.В., Богінч О.Л. та ін. К.: Видавництво, 2021. 26с.
2. Карасьова К. В. Розвиток комунікативних функцій дошкільників у процесі творчих ігор : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ : Інститут психології імені Г. С. Костюка АПН України, 2008. 188 с.
3. Ладивір С. О. Педпроцес потребує радикальних змін. Київ : *Дошкільне виховання*. 2016. № 11. С. 7-9.
4. Писарчук О.Т. Особливості формування освітньо-розвивального середовища дошкільних освітніх закладів. *Проблеми дошкільної освіти. Наукові записки. Серія: Педагогіка*. – 2019. – № 2. С.46-53.
5. Сорочан Т. Співтворчість – одна з ознак технології наукометодичного супроводу. *Активізація творчого потенціалу учнівської молоді в контексті глобалізації освіти: матеріали науково-практичної конференції* (Луганськ, 30–31 жовтня 2012 р.). Луганськ: 2012. С. 34–40.

Яна Комісарова, I курс другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
Науковий керівник: викладачка Г. П. Зажарська

АВТОРСЬКА КАЗКА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. Проблема розвитку творчої особистості є важливим питанням в дошкільній педагогіці та лінгводидактиці. Розв'язання її суттєве в зв'язку з тим, що головна умова прогресивного розвитку суспільства – людина, що здатна до творення. Творча діяльність допомагає дитині ближче пізнати навколишній світ, його властивості, елементи, соціальні відносини. Завдяки цьому вона буде своє місце у світі. Творча діяльність є проявом рівня її розвитку, а також фактором, що стимулює подальший розвиток. За допомогою казки тренуються увага та проникливість, збагачується словниковий запас, розширюється і консолідується інформація про навколишній світ. Вихователь, використовуючи казки, надихає дитину на подальший пошук та формування творчої позиції.

Ключові слова: творчі здібності, розвиток здібностей, казка, авторська казка, дитина дошкільного віку

Розвиток української держави зумовлює необхідність виховання нового типу особистості з високим рівнем духовності і культури, спроможної самостійно приймати нестандартні рішення, здійснювати вільний вибір, творчо мислити, гнучко реагувати на зміни обставин і самій їх творити. Цим параметрам відповідають творчі якості людини, які мають стати предметом цілеспрямованого виховання і розвитку [2].

Творчість дитини, має визначатися, розкриватися і розвиватися в процесі спеціально організованого навчання і виховання дошкільників, в умовах набуття

та використання ними власного досвіду творчої роботи, залучення їх до реальних творчих справ. У процесі цього розвитку дитина дошкільного віку оволодіває необхідними способами орієнтації в оточуючій дійсності, нарощує творчі здібності у різних видах діяльності. Саме тому дорослим, що виховують дитину дуже важливо розуміти сутність психічного феномену дитячої творчості та знати необхідні умови її розвитку.

Розвиток дитячої творчості, становлення творчої особистості дошкільника, розглянуто в дослідженнях Білої І., Кульчицької О., Ляшко О., особливості впливу естетичного, художнього та розвиваючого виховання на творчість особистості розглядали науковці Іщенко Н, Музика О., Павленко В. та інші [2].

Дитяча література охоплює досить широкий діапазон творів, що різняться між собою тематикою, ідейною спрямованістю та жанровою приналежністю. Дуже часто, навіть у межах одного жанру, розрізняють ще й жанрові різновиди, твори яких схожі між собою та, водночас, чітко диференціюються за певними ознаками. Одним із таких жанрів від початку своєї появи була літературна казка, яка увібрала в себе кращі фольклорні традиції та найрізноманітніші авторські інтерпретації. Як не намагалися дослідники втиснути цей жанр хоч у якісь літературознавчі рамки, а питання визначення та класифікації літературних казок і досі залишається відкритим.

Під авторською казкою розуміють «спеціально створювані або пристосовані для цілей навчання казки, що виконують функції настанови, повчання». Авторська казка як засіб навчання і виховання має соціально - педагогічний ефект: вона навчає, виховує, попереджає, вчить, спонукає до діяльності і навіть лікує. Інакше кажучи, потенціал казки набагато багатше її художньо-образної значущості [3].

Казка є одним з найважливіших засобів розвитку творчості дітей дошкільного віку. Серед дослідників, коло наукових зацікавлень яких свого часу торкалося авторської казки, імена вітчизняних науковців, а саме Гришук В., Демків Ю., Кизилової В., Перхун Л. та ін. Їх наукові пошуки репрезентовані аналізом співвідношення літературної та фольклорної казок, жанрово-стильових особливостей, сюжетно-образної структури цього жанру, а також дослідженнями літературних казок окремих авторів [4].

Використання авторського казкового матеріалу це є комплекс методів, інтегруючих формування світогляду дитини, що сприяє розвитку його інтелектуально-творчих здібностей, розширення кругозору, поліпшенню психоемоційного стану дитини.

Важливо, що використання авторської казки сприяє задоволенню таких психоемоційних потреб дитини, як автономність, компетентність і активність, а також ефективно впливає на формування самостійності, ініціативності, чуттєвості та емпатії дошкільника.

Казка - це сьогодні, мабуть, один з небагатьох, що залишилися способів об'єднати дорослого і дитини, дати їм можливість зрозуміти один одного. Мета сучасних педагогів - дати дитині необхідну гаму переживань, створити особливе, ні з чим не порівнянне настрої, викликати добрі і серйозні почуття через

сприйняття казок. Зробити так що б казка - була засобом емоційного занурення дитини в нову область знання [1].

Визначимо основні завдання щодо використання вихователями авторської казки у роботі з дітьми дошкільного віку:

- інтеграція особистості дитини;
- психомовного розвитку;
- вдосконалення вербального мовлення;
- розвиток вміння слухати навколишній світ, людей і себе у ньому;
- розвиток соціально-емоційної поведінки кожної дитини;
- розвиток креативного мислення, фантазії, уяви емпатії дитини;
- розширення свідомості та вдосконалення взаємодії з навколишнім світом;
- розвиток сенсомоторики як бази для розвитку мовлення, інтелекту;
- розвиток творчих здібностей дитини [5].

Таким чином, казки впливають на виховання та розвиток особистості дитини, спонукають дітей до фантазування, надихають самотійно здійснити якусь дію, бути активною. Слухаючи ці твори, діти дошкільного віку ототожнюють себе з головним героєм, таким чином навчаючись розпізнавати свої емоції та почуття. Джерелом яскравих вражень, незамінним способом збагачення уяви та зацікавлення до навколишнього світу для дошкільного віку, є казки. Це створює можливості для творчої діяльності вихованців в умовах сучасного закладу дошкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Богуш А. М., Лисенко Н. В. Українська казка в дошкільному закладі. *Українське народознавство в дошкільному закладі*. Київ, 2012. С. 88-111.
2. Булаківська А. Розвиваємо творчі та пізнавальні здібності дітей. *Обдарована дитина*. 2008. № 5. С. 38-40.
3. Гавриш Н.В. Творча майстерня – маленькі казкарі *Джміль*. 2011. № 1. С.3-7.
4. Кульчицька О. І. Творчі здібності та особливості їх прояву в дитячому віці. *Обдарована дитина*. 2000. №1. С.10-15.
5. Туров М. Творимо добру казку: методика розвитку творчих здібностей шляхом творення нових казок. *Бібліотечка вихователя дитячого садка*. 2004. № 21-22. С. 62-63.

*Наталія Крупа, I курс другого (магістерського)
рівня вищої освіти, спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»
Науковий керівник: викладачка Г. П. Зажарська*

СУЧАСНІ ПДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. Завданням сучасної дошкільної освіти є формування основ екологічної свідомості дітей дошкільного віку. Поставлене завдання неможливо

вирішити без використання в сучасному закладі дошкільної освіти ефективних форм та методів екологічного виховання. Виховання та всебічний розвиток дітей дошкільного віку здійснюється різними способами та методами. Один з таких методів – ознайомлення дошкільників з природою та виховання у них любові до довкілля. Формування основ екологічної свідомості в умовах ЗДО може здійснюватися в різних формах: це безпосередньо освітня діяльність, спостереження за природними явищами, спеціально організовані ігрові навчальні ситуації та природознавчі екскурсії

Ключові слова: свідомість, екологічна свідомість, формування основ екологічної свідомості, старший дошкільний вік

Екологічне виховання дітей старшого дошкільного віку, що визначається сучасними шляхами вдосконалення проблеми виховання, є важливим питанням з позиції модернізації дошкільної освіти. Це робить особливо актуальним пошук таких педагогічних технологій, в основі яких є забезпечення активності вихованців, надання їм ініціативи у найрізноманітніших видах діяльності [2].

Відповідно до Базового компоненту дошкільної освіти до кінця дошкільного віку у дитини має бути сформований природодоцільний світогляд, в основі якого – усвідомлення дитиною себе як частки природи, відчуття відповідальності за те, що відбувається навколо неї та внаслідок її дій у довкіллі [1]. Тому дошкільний вік – найважливіший етап у становленні екологічного світогляду людини, передбачає створення передумов гуманної взаємодії з природним середовищем.

Таким чином, метою розвідки є дослідження сучасних підходів до організації роботи з екологічного виховання дітей дошкільного віку в закладі дошкільної освіти та сутності змісту поняття «екологічна свідомість».

Екологічне виховання є складовою частиною всебічного і гармонійного розвитку особистості. Вивченням даної проблеми займалися видатні педагоги минулого: О. Духнович, В. Сухомлинський, К. Ушинський. І в наш час багато науковців та педагогів – практиків присвятили свої дослідження проблемі екологічного виховання, серед них: Н. Глухова Н. Лисенко, В. Скребець, З. Плохій та ін. [5].

Екологічне виховання – це система педагогічної діяльності, спрямована на розвиток у дітей екологічної культури. Сьогодні є очевидним, що екологічне виховання дошкільнят – це не лише передача відповідних знань, а й формування у дітей екологічної компетентності, усвідомлення екологічної цінності природного середовища у єднанні з людиною. Екологічне виховання допоможе дитині дошкільного віку пізнавати навколишній світ та сформувати стійкий пізнавальний інтерес, здивування та захоплення красою, чарівністю, розмаїттям навколишнього світу [3].

Доведено, що основи світогляду особистості закладаються саме у дошкільному дитинстві. Тож ознайомлення дітей з природою та виховання відповідального ставлення до неї в період дошкільня має величезне значення і є невід’ємною складовою освітнього процесу в ЗДО.

Навчити помічати красу довкілля, гармонійно співіснувати з природою та раціонально використовувати її багатства - ось пріоритетні завдання екологічного виховання дошкільників. Чітко усвідомивши в дошкільному дитинстві відповідальність за природу як живий організм, у майбутньому дитина відчуватиме невід'ємну потребу діяти заради збереження та відновлення її багатств [2].

Екологічна свідомість включає знання екологічних норм, необхідність їх виконання, почуття громадянської відповідальності за стан природи, навички природоохоронної роботи. Дитячий дошкільний вік є найкращим часом для формування ставлення людини до світу в цілому і до природи зокрема, тому роль вихователя полягає у стимулюванні дітей до досягнення тих знань і вмінь, які є доступними на даному етапі розвитку [3].

Визначимо основні показниками культури взаємодії дітей старшого дошкільного віку з природою: екологічні уявлення, уміння встановлювати причинні зв'язки в природі, інтерес до об'єктів та явищ природного світу, емоційні реакції на порушення їх використання, бажання дотримуватися норм та правил поведінки в довкіллі [5].

Природа привертає увагу дітей змалку, вона збагачує їх мислення і є джерелом радісних переживань. Для дитини дошкільного віку вона виступає основним елементом формування інтересу і позитивного ставлення до навколишнього світу.

Таким чином, дошкільний вік характеризується підвищеною допитливістю в різних сферах, але особливий інтерес діти проявляють до природи. Тому екологічне виховання в дитячому садку займає важливе місце в розвитку пізнання навколишнього світу, виробленні гуманного ставлення до всього живого і формуванні усвідомленого поведінки у природному середовищі [2].

Завдання програми дитячого садка по ознайомленню з природою здійснюється за допомогою різних методів: спостереження, демонстрація малюнків та картин, перегляд мультфільмів та відеороликів екологічного спрямування, використання моделей, нескладні досліди, праця в природі, ігри, розповідь вихователя, читання художньої літератури, бесіди.

На сьогоднішній день стало можливим використання сучасних технологій у ЗДО. Вони є досить дієвими у навчально – виховному процесі, тому що сучасні діти сприймають навколишній світ через активне використання гаджетів та інтернету [4].

Популярним методом екологічного виховання є створення у групі дитячого садка куточка природи. Розуміння того, що рослина дихає, живиться, потребує сонячного проміння і тепла, має квіти і плоди необхідно пояснювати змалку. За спостереженнями вихователів, діти люблять більше турбуватися про домашніх тварин. Крім того, догляд за кімнатними рослинами, створення композицій із квітів, красивих кошиків із дарами природи сприяють естетичному вихованню дошкільників, прищеплюють їм повагу до праці людей у полі, на городі, у квітнику [3].

Отримані знання про навколишній світ повинні підкріплюватися практичною діяльністю та наочними прикладами для того, щоб діти бачили

позитивний результат своєї діяльності і мали бажання удосконалювати свої досягнення.

Зрозуміло, екологічний розвиток дітей в саду буде особливо ефективним, якщо воно взаємопов'язане з екологічним вихованням у сім'ї. Тому педагоги повинні спонукати батьків до створення сприятливих умов для еколого-розвивального середовища в домашніх умовах.

Висновок. Отже, для успішного здійснення процесу формування основ екологічної свідомості дітей дошкільного віку вихователю необхідно якомога більше використовувати на заняттях цікавий природознавчий матеріал, наочність, організовувати виховні заходи, вікторини на екологічну тематику, фізкультхвилинки екологічного спрямування, екскурсії в довкілля тощо. Використання сучасних засобів навчання дозволить досягти нової якості знань, розвивати логічне і критичне мислення, відкривати нові можливості проведення освітньо – виховного процесу в більш доступній і цікавій для дітей дошкільного віку формі.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція), затверджений наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 22.05.2012 № 615.
2. Екологічне виховання дитини дошкільного віку. За ред. Ю.А. Агачової. Херсон: РПО, 2011. 70 с.
3. Лисенко Н.В. Теорія і практика екологічної освіти: дошкільник – педагог. Навчально – методичний посібник для ВНЗ. К.: Видавничий Дім «Слово», 2009. 400 с.
4. Певіцина Т. О. Діяльність дошкільного навчального закладу та сім'ї з екологічного виховання дітей. *Таврійський вісник освіти*. 2013. № 2 (42). С. 87 - 94.
5. Плохій З. П. Виховання екологічної культури дошкільників: метод. посіб. Київ: Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2002. 173 с.

*Світлана Мисник, здобувачка 1 курсу,
спеціальність «Дошкільна освіта»
ВСП «Старобільський фаховий коледж ДЗ «Луганський
національний університет імені Тараса Шевченка»
Науковий керівник: викладачка І. С. Масловська*

ВИКОРИСТАННЯ МНЕМОТАБЛИЦЬ У ПРОЦЕСІ ПЕРЕКАЗУВАННЯ ЛІТЕРАТУРНИХ ТВОРІВ СТАРШИМИ ДОШКІЛЬНИКАМИ

Анотація. В даній статті розглядається система використання мнемотехніки у процесі переказування творів дошкільниками.

Ключові слова: мнемотехніка, мнемотаблиці, мнемодоріжки, мнемоквадрати, переказ творів.

Перекази літературних творів відіграють важливу роль у формуванні комунікативних навичок, сприяючи розвитку здатності логічно та зв'язно висловлювати думки. Також сприяє збагаченню лексичного запасу, удосконаленню граматичних навичок та правильному використанню орфографії.

Науковці А. Богуш, М. Вашуленко, Н. Гавриш, К. Крутій, С. Русова азвертали увагу на особливу роль переказу у розвитку зв'язного монологічного мовлення. В процесі переказу відбувається поступове удосконалення структури мовлення, його експресивних якостей, вимови, а також збагачення лексичного запасу. Переказ - свідоме відтворення літературного тексту в усному мовленні. Це - складна діяльність, в якій задіяно пам'ять, уяву, мислення дитини. Для виконання завдання з переказу, дитина має навчитись уважно слухати літературний текст, розуміти основний його зміст, запам'ятовувати послідовність епізодів сюжетної лінії та способи авторського передавання змісту, свідомо, зв'язно та виразно відтворювати текст під час переказу [1].

До переказу художніх творів висувається низка вимог: твір має бути доступним за змістом та обсягом; у творі мають чітко простежуватися частини: зачин, кульмінація і кінцівка; сюжет твору має розгортатися динамічно; короткі, чіткі фрази і речення; зміст твору має сприяти вихованню позитивних рис характеру, формуванню моральних якостей особистості [1].

Під час переказу діти навчаються впорядковувати і структурувати інформацію, обирати відповідні мовні засоби та побудовувати послідовні логічні розповіді. Звісно, механічне запам'ятовування не є ефективним способом роботи над переказуванням творів. Існує безліч різноманітних методів на прийомів які можуть зацікавити дитину і урізноманітнити навчання і один з таких є мнемотехніка.

Метою нашої розвідки є висвітлення особливостей використання мнемотаблиць у процесі переказування літературних творів старшими дошкільниками.

Мнемотехніка – це спосіб покращення засвоєння нової інформації шляхом свідомого утворення асоціативних зв'язків за допомогою спеціальних методів і прийомів [4, с. 10].

Мнемоквадрат – це окремий схематичний малюнок з певною інформацією. Мнемодоріжка – це кілька схематичних малюнків, розташованих лінійно. Мнемотаблиця – схема, в якій закладена певна інформація [3].

Методика роботи з мнемотаблицями представляє собою цікавий та ефективний підхід до запам'ятовування інформації, зокрема текстів та художніх творів. Цей метод ґрунтується на використанні картинок для запам'ятовування, що дозволяє структурувати та упорядковувати інформацію в художньому творі у формі схеми або малюнка.

Роботу з мнемотехнікою необхідно вибудовувати поетапно:

Перший етап – сприйняття інформації.

Зачитується текст казки, оповідання або вірша, і виділяються його основні частини. Розгляд готової таблиці до твору і розбір того, що на ній зображено.

Другий етап – кодування інформації.

Кожна частина твору на початковому етапі кодується – з допомогою вихователя пізніше діти самостійно кодують інформацію, причому символи вони придумують самі, даючи волю своїй фантазії.

Третій етап – запам'ятовування і відтворення інформації.

Переказ літературного твору з опорою на символи, тобто відбувається відпрацювання методу запам'ятовування.

Четвертий етап – творче створення образів.

Створення дитиною мнемотаблиць і придумування своїх казок, розповідей, історій. Для дітей дошкільного віку цей метод є особливо корисним, оскільки молодий вік супроводжується активним розвитком візуальної пам'яті та уяви [2].

Тобто однією з ключових ідей застосування мнемотаблиць є можливість перетворення тексту на конкретні образи, які легше сприймаються людським мозком, особливо у молодшому віці. Кожне слово або вираз у тексті стає елементом цієї нової "малюнкової" мови, відображаючи концепції або дії у вигляді візуальних символів. Наприклад, якщо маємо опис пригоди героя, кожна подія чи персонаж може бути уявлена як окремий образ або картинка. Такий підхід робить процес читання більш візуальним та привабливим для дитини.

Методи і прийоми мнемотехніки сприяють удосконаленню таких завдань, як:

- розвиток мовлення, у тому числі, культуру мовлення, збагачення і активізацію словника, зв'язність мовлення при побудові розгорнутого висловлювання;
- розвиток асоціативного мислення, мисленнєві процеси (вміння перетворити абстрактні символи у образи);
- зміцнення зорової та слухової пам'яті та уваги;
- розвиток уяви, творчого, логічного та образного мислення;
- перекодування інформації. Створення нових образів – процес тісно зв'язаний з дійсністю;
- розвиток творчих можливостей дитини (гармонійна робота лівої (логіка) і правої (творчість, образне мислення) півкуль головного мозку);
- формування вміння самостійно вчитися;
- розвиток стресостійкості.

А також допомагають реалізувати освітні та виховні завдання:

- формуються навички ефективного і самостійного навчання;
- підвищується впевненість у власних можливостях;
- удосконалюється самостійність в інтелектуальній та практичній діяльності;
- покращується адаптація в соціумі [2].

Отже, методика роботи з мнемотаблицями є корисним інструментом у розумінні та переказуванні художніх творів. Вона дозволяє перетворити складний текст у чітке та привабливе візуальне представлення, яке полегшує процес запам'ятовування та стимулює розвиток уяви у дітей.

Список використаних джерел

1. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови: Підручник За ред. А. М. Богуш. К.: Вища шк., 2007. 542 с.
2. Войтко В. Застосування основ мнемотехніки для корекції розвитку дітей з особливими освітніми потребами в педагогічній практиці вчителя-дефектолога Тетяни Леонової. Розвиток професійної компетентності педагогічних працівників в умовах неперервної освіти: Науково-методичний вісник №58. Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського». 2022. № 58.С. 443–447. URL: https://drive.google.com/file/d/1uOeL2Rw3a49xiVzAj_ml4SaqSmKyuh-1/view (дата звернення: 01.05.2024).
3. Старостенко В. А. Використання прийомів та методів мнемотехніки на логопедичних заняттях. Сучасні проблеми логопедії та реабілітації: матеріали VI всеукр. заочн. наук.-практ. конф. (м. Суми, 27 березня 2017 р.). Суми, 2017. С. 148–151. URL: <chrome-extension://efaidnbnmnnibpcajpcglclefindmkaj/https://repository.sspu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1f8ce32a-982c-4c0a-b3bf-5b39691ff044/content>
4. Чепурний Г. А. Мнемотехніка: технологія ефективного засвоєння інформації в умовах сучасної освіти: навчально-методичний посібник. Тернопіль: Мандрівець, 2017. 208 с.

*Ольга Остапчук, I курс другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент Л. О. Варяниця*

СОЦІАЛЬНІ НАВИЧКИ ДОШКІЛЬНИКІВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Анотація. У статті подано теоретичний аналіз поняття «соціальні навички», які є структурним компонентом емоційного інтелекту. Подано визначення соціальні навички дошкільників. На основі освітніх документів визначено соціальні навички дошкільників, які визнані як результати навчання. Коротко розкрито особливості їх проявів у дошкільний період.

Ключові слова: соціальні навички, емоційний інтелект, соціальні навички дітей дошкільного віку.

Постановка проблеми. Соціалізація особистості має глибоку історію і становить складний динамічний процес взаємодії особистості із соціумом. На всіх етапах розвідку людства соціальне оточення продовжує залишатися важливим чинником виховання підростаючого покоління. Саме у дошкільні роки дитина набуває соціальних навичок, які необхідні для формування активної соціальної позиції майбутнього лідера, яка полягає у тому, щоб знайти себе в житті, самовизначенні, у набутті навичок, які допомагають успішно

функціонувати у світі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема формування соціального становлення особистості має свою історію. Так, розроблено сучасні та зарубіжні концепції соціалізації особистості (І. Зверева, Н. Лавриченко, Т. Кравченко), окреслено соціально-психологічні аспекти соціалізації на різних етапах розвитку особистості (І. Бех, Л. Виготський, Д. Ельконін, І. Кон, О. Кононко, О. Леонт'єв); різні аспекти становлення особистості в дошкільному періоді досліджували Л. Артемова, А. Богуш, Н. Гавриш, А. Капська, Ю. Косенко, С. Курінна, М. Машовець.

Отже метою статті ми визначаємо: теоретичний аналіз категорії «соціальні навички» та особливостей їх проявів у дошкільний період дитинства.

Виклад основного матеріалу. Складним за природою явищем є поняття соціальні навички, що є предметом нашого дослідження. На основі аналізу психологічної, соціально-психологічної літератури можна визначити два підходи до трактування цього поняття: 1) спеціальні навички («soft skills»; «life skills») та 2) компетентність.

Під спеціальними навичками розуміють навички, які людина виробляє протягом життя. До них належать: соціальні навички, сила волі, креативність, стресостійкість, комунікативність. Утім, основним показником цих навичок є здатність до саморозвитку. Вчені О. Кохан, М. Роблес, Н. Тілікіна пов'язують соціальні навички із «soft skills» і визначають їх, як групу спеціальних навичок, що забезпечують ефективну комунікацію у командній роботі, веденні перемовин, розв'язанні конфліктів. Т. Дучимінська, М. Коць розширюють технічні навички, що формуються в процесі професійної діяльності, і відносять до них такі: міжособистісні і внутрішньо-особистісні навички, включаючи дружелюбність, комунікабельність, переконливість, етикет тощо [2, С. 99–111]. Соціальні навички відрізняються тим, що з одного боку, вони формуються лише у взаємодії з іншими людьми, а з іншого, забезпечують успішне функціонування людини посеред інших, або ж, навпаки призводять до соціальної дезадаптації (Кульчицька А, Гаврилюк Н.). Добре розвинені соціальні навички дають можливість зав'язувати знайомства з оточуючими, домагатися тієї роботи, яка подобається, зміцнювати особисті стосунки. І навпаки, відсутність хороших навичок спілкування може привести до самотності, що сприяє розвитку тривожних станів і виникненню депресії [Там само].

Тож, соціальні навички – це особливі навички, що характеризуються цілеспрямованістю, відповідають ситуації спілкування, зумовлені соціально кваліфікованою поведінкою, мають перебувати під когнітивним контролем людини.

Сучасні нормативні документи освіти засвідчують (Закон України "Про освіту", Закон України "Про дошкільну освіту", Базовий компонент дошкільної освіти), що формування соціальних навичок у здобувачів освіти посідає особливе місце на всіх освітніх рівнях, починаючи з закладу дошкільної освіти. Відповідно до Базового компоненту дошкільної освіти обов'язковими результатами освіти, які регламентує освітній напрям «Дитина в соціумі», є:

- ідентифікує себе відповідно до соціальної ролі (донька, сестра, брат і т.д.);

- демонструє елементарні навички емоційної саморегуляції, виражає емоції за допомогою слів, жестів, міміки, пояснює свій емоційний стан та розуміє емоційні стани інших;

- дотримується соціальних норм та правил поведінки;

- уміє порозумітися, домовитись у конфліктних ситуаціях, вживає у ситуаціях спілкування ввічливі слова;

- пропонує ідеї для гри та долучається до різних видів діяльності;

- бере на себе відповідальність, висловлює власну думку та приймає думку іншого, вміє слухати та спостерігати [1].

У дошкільному віці дитина покладає на себе виконання різноманітних соціальних ролей, які вимагають відповідної поведінки. Перші соціальні ролі дитина вчиться виконувати у колі родини, коли визнає себе дочкою, сином, онуком і т.д. Пізніше, враховуючи вікові особливості дошкільників це відбувається в ігровій діяльності. Об'єднуючись з однолітками для ігрової діяльності на основі задуму у дитини формуються навички рольової взаємодії. Обрання роль обумовлює поведінку дитини і підпорядковує її правилам гри. Діти послідовно змінюють ролі і рамках одного сюжету, використовують поєднання ролей (хлопчик - «тато» одночасно може бути водієм). Чим старшими стають діти, тим гнучкіше відбувається перехід від однієї соціальної ролі до іншої. Отже, на підставі проведеного аналізу наукових джерел, детермінуємо рольову діяльність дитини дошкільного віку як вид соціальної активності, який проявляється у комплексі мотивів, цілей і засобів поведінки відповідно до місця особистості дитини у соціальній групі.

Емоційна саморегуляція забезпечує емоційне регулювання діяльності та її корекції з урахуванням актуального емоційного стану. У дітей дошкільного віку активно розвивається весь спектр емоцій, відбувається підвищення рівня обізнаності про причини виникнення емоцій, способів їхнього вираження, розширення кола об'єктів емпатії та форм її прояву [3, с. 23.]. У цей період значно розширюються стратегії саморегуляції емоційних проявів (заспокоєння, відновлення, активізація), а в 5 років з'являються копінг-стратегії: «позитивна переоцінка» [2, с.65.], дистанціювання, пошук соціальної підтримки, втеча-уникнення. Тож, можна сказати, що діти дошкільного віку, а особливо старшого дошкільного віку, здатні контролювати свої емоційні прояви та реагувати на емоційні прояви інших.

Соціальні норми - засоби соціальної регуляції поведінки особистості і соціальної групи, зафіксовані у вербальній, знаковій чи символічній формі, очікувань та вимог соціальної спільноти (групи, організації, суспільства в цілому). У взаємодії з навколишнім світом, соціумом діти засвоюють різноманітні норми та правила: правила поведінки з дорослими, у суспільних місцях, використання мовних конструкцій для побудови гармонійних стосунків.

Підбиваючи підсумок, можна сказати, соціальні навички сприяють не тільки гармонійному розвитку особистості дітей дошкільного віку, а є запорукою успішного їх функціонування у дорослому житті. Перспективою подальших досліджень вбачаємо у необхідності пошуку ефективних засобів розвитку соціальних навичок дошкільників.

Список використаних джерел.

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 07.05.2024).
2. Дучимінська Т., Коць М. Емоційний інтелект та соціальні навички у дітей з особливими освітніми потребами: ДІАГНОСТИЧНО-ДОСЛІДНИЦЬКИЙ АСПЕКТ. Психологічні перспективи. 2022. № 39. С. 99–111.).
3. Рева О.М. Формування емоційної стійкості у ранньому віці: автореф. дисерт. ... канд. психол. наук: 19.00.07. Київ. 2005. 23 с.
4. Півень М. Структурні особливості емоційної зрілості особистості: дисерт. канд. психол. наук: 19.00.01 / Харків, 2016. 244 с.

Анастасія Кравченко, здобувачка I курсу спеціальності 012 «Дошкільна освіта» ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент Л. О. Варяниця

АДАПТАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ ДО ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ ЗА КОРДОНОМ (НА ПРИКЛАДІ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬША)

Анотація. У тезах розкривається актуальність питання адаптації дітей дошкільного віку (що були змушені змінити країну проживання у зв'язку з війною на території України) до польських закладів дошкільної освіти засобами адаптаційних занять.

Ключові слова: дошкільник, дошкільний вік, адаптація.

Постановка проблеми. У педагогічній, науково-методичній літературі приділяється велика увага проблемі адаптації. Значний внесок у дослідження цієї теми зроблено Ф. Березіном, С. Вітенбергом, А. Маслоу, К. Роджерс, А. Фрейд, З. Фрейд та іншими [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Особливу увагу привертають дослідження щодо освіти під час російського вторгнення на територію України, проведені Ю. Назаренко, Т. Жерьобкіною, І. Когутом, О. Березко, О. Караман, М. Дем'яненко, І. Нестайко [3].

У працях дослідників досить небагато даних щодо адаптації дітей дошкільного віку до умов навчання під час існування тривалого воєнного конфлікту.

Мета статті. Отже, в зв'язку з вищевикладеним можемо ствержувати що дана тема є недостатньо вивченою в контексті ефективних методів та підходів до проведення адаптаційних занять для українських дітей за кордоном, відповідно є актуальною.

Виклад основного матеріалу. Дошкільний вік є важливим періодом, чутливим до формування та розвитку особистості дитини [2]. Сім'я відіграє дуже вагомую роль у соціальній адаптації дитини, але водночас не може забезпечити повний розвиток індивідуума, саме в таких випадках важлива місія розвитку адаптивності дітей та підготовки їх до подальшої соціалізації покладається на ЗДО [4-6]. Для вирішення цих проблем необхідна оптимізація освітнього процесу, практичне використання інноваційних підходів у роботі з дітьми.

Розгортання війни російської федерації на території України та введення воєнного стану в нашій державі суттєво вплинуло на всі сфери життєдіяльності кожного громадянина.

В умовах воєнного стану особливо актуальним стає питання адаптації дітей дошкільного віку до нових життєвих умов і викликів (втрата близької людини, переїзд, втрата дому, інтеграція у нові суспільні групи, вивчення іноземної мови), не проходить повз і адаптація до нового зовсім незнайомого дитині закладу освіти.

Ефективність та результативність співпраці залежить від обраних методів та прийомів, важливим є також підтримка психо-емоційного стану дитини, розуміння пережитого нею досвіду.

Адаптаційні заняття – один з дієвих інструментів, що робить адаптацію дитини до нового культурного та мовного середовищ менш травматичною, полегшує соціалізацію, зменшує рівень тривожності [7-8].

Успішна адаптація до нового оточення важлива для загального благополуччя та успіхів дитини у ЗДО за кордоном.

На нашу думку, тема адаптації має розв'язуватися комплексно, тому підвищити результативність та дієвість адаптаційних занять можна за допомогою розробки методичних рекомендацій та алгоритму для педагогів (щодо проведення адаптаційних занять у процесі адаптації українських дітей до нових умов життя за кордоном) і розробка каталогу книжок та порад для батьків на тему адаптації дошкільників).

Список використаних джерел

1. Алексеенко Т. Ф. Соціалізація особистості: можливості й ризики / Т. Ф. Алексеенко. – К., 2007.– 153 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL:https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 01.02.2024).
3. Купіна, І. В. Радченя // Освіта України в умовах воєнного стану: управління, цифровізація, євроінтеграційні аспекти : зб. тез IV Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф., Київ, 25 жовт. 2022 р. / [за заг. ред. С. Л. Лондар]. – Київ, 2022. – С. 63–65.
4. Маценко Ж. Незабаром у дитячий садок: особливості психолого-педагогічного підходу до дітей, що вступають до дошкільного закладу. Психолог. 2003. № 17. С. 2–10.
5. Мушинський В. Особливості адаптації дітей до умов дитячого закладу. Психолог. 2004. №25–26. С. 3–12.

6. Про дошкільну освіту : Закон України. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 49. Ст. 259. (зі змінами від 13.12.2022. № 2849-IX). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text> (дата звернення: 01.02.2024)

7. Klim-Klimaszewska A., *Witamy w przedszkolu : wspomaganie procesu adaptacji dziecka do środowiska przedszkolnego*, Warszawa 2010, Wyd. Instytut Wydawniczy Erica.

8. Piwowarska – Krukowska H., *Adaptacja dzieci w przedszkolu* [w:] *Wychowanie w przedszkolu*, nr 5, 2007.

Секція № 2
ПОЧАТКОВА ОСВІТА В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ

*Вікторія Діденко, здобувачка 2 курсу,
спеціальність «Початкова освіта»
Старобільський фаховий коледж ДЗ
«Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»
Науковий керівник:
викладачка історії О.Ю. Врацьких*

**СПІЛКУВАННЯ З ДІТЬМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В
УМОВАХ ВІЙНИ**

Анотація. У статті автор розглядає важливість обговорення теми сучасної російсько-української війни з учнями початкової школи для того, щоб діти відчували підтримку дорослих в цих складних обставинах, щоб змалечку в них відбувався процес морального зростання, формування цінностей, які ми обстоюємо в цій війні. Для цього діти потребують допомоги вчителя, у якого повинна бути педагогіка надії, відчуття стійкості та сили витримати навантаження, спричинені війною. У статті автор наголошує на методах та особливостях спілкування з дітьми молодшого шкільного віку в умовах війни. Науковці під час війни знаходять можливості проводити психолого - педагогічні дослідження, щоб допомогти та підтримати, зокрема молодших школярів, у цей непростий час. Але на сьогоднішній день питання щасливого безпечного дитинства маленьких українців залишається відкритим і дуже актуальним.

Ключові слова: героїзм, персоніфікація війни, педагогіка надії, психологічні поради, діти війни.

Постановка проблеми. З 2014 р. в Україні триває збройний конфлікт, який загострився з повномаштабним вторгненням росії 24.02.2022 р. на територію України. У зв'язку з цими подіями збільшилася кількість сімей, які розпадаються, де є загиблі родичі; побільшила кількість біженців та переселенців, багато дітей осиротіли або депортовані до рф. Діти стикаються з проблемою соціальної адаптації, перебуваючи в нових життєвих умовах. Надзвичайно важливо пам'ятати і передавати розповіді про незламність українців і українок в сучасній війні. Героїзм — це вибір людини бути сміливою в складних умовах. Героїзм щодня проявляють військові, рятувальники і лікарі, електрики і волонтери — всі, хто зараз працює і робить внесок у перемогу України. Тобто слід пам'ятати про персоніфікацію війни. Правила поведінки в надзвичайних ситуаціях можна вивчати через гру. Урок читання в 4-му класі на тему «Як жили козаки» можна доповнити запитанням: «Чим козаки схожі на наших військових?». Висвітлюючи питання «діти війни», слід навести приклади дітей, які допомагають ЗСУ. Під час спілкування з учнями необхідно

дотримуватися порад психологів, враховувати психологічний, емоційний стан дитини. До кожного питання треба підходити індивідуально, заздалегідь вивчивши умови життя дитини в родині протягом 2022-2024 років.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Науковці в умовах війни знаходять можливості проводити психолого - педагогічні дослідження, щоб допомогти та підтримати, зокрема дітей молодшого шкільного віку, у цей непростий час. 5 лютого 2024 р. відбулася презентація посібника для освітян “Як говорити про російсько-українську війну в школі. Уроки стійкості, боротьби та перемог”. Це питання досліджували історики Антоніна Макаревич, Александр Панарін, Олександр Охріменко та психологиня Світлана Ройз. Ними розроблені конкретні вправи, які допомагають розповісти школярам про російсько-українську війну, щоб не травмувати їх. [1] Наприклад, дитяча та сімейна психологиня Світлана Ройз зазначає, що говорити про війну з дітьми надважливо. Якщо цього не робити, вони можуть вигадати власне пояснення або ж орієнтуватися на ворожу пропаганду. [2]

Мета статті: висвітлити форми та методи спілкування з учнями початкової школи під час уроків та виховних годин в умовах війни.

Виклад основного матеріалу. У кожному селі, місті, кожній громаді є герої і героїні, про вчинки яких варто розповідати. Незалежно від обраної форми роботи з дітьми (ігри, розповіді, перегляд відео, обговорення тощо) слід пам'ятати про персоніфікацію війни: військових, волонтерів, цивільних. Потрібно акцентувати на цьому увагу дітей. Думаю, необхідно проаналізувати поняття “герой”, “героїчний вчинок”, пояснити дітям, що героєм вважають людину, якщо вона вдається до активних дій, нерідко ризикуючи життям заради свободи своєї країни. Після прочитання оповідань можна провести обговорення: що робить на війні військовий, лікар, рятівник, волонтер, водій, кухар та інші. Чому їх робота важлива? Як кожен із них впливає на життя дитини? На уроці малювання та на виховних годинах намалювати малюнки для воїнів, потім передати волонтерам для відправки на фронт. Правила поведінки можна вивчати через гру за допомогою іграшок (модель надзвичайної ситуації) : як повела би себе твоя іграшка, якщо потрібно швидко спуститися в укриття? Штовхала б іншу? Чи йшла спокійно ,слід за іншими, слухаючи вчителя?. Щоб зняти стрес та зацікавити дітей, можна включити в їх повсякденне життя такі руханки, як: З любов'ю до дітей-“Пес Патрон”, з любов'ю до дітей-“Цукерка”, Жвавчик-”Все буде Україна”, ТНМК & Світлана Ройз –“Крокуй до укриття”. [3] Хочу навести приклад уроку, як можна провести урок читання в 4 класі : “Як жили козаки?”. Чим козаки схожі на наших військових? [4] Я вважаю, що треба звернути увагу на дітей війни і навести приклади дітей які волонтерять: 1. 5-річний Матвійко Брус разом із татом з Черкащини, який півроку тому став зіркою ТікТоку через виконання свого легендарного хіта “Паска та ковбаска” зібрав для ЗСУ 800 тисяч гривень. Також він зібрав кошти на дрони для ЗСУ. 2. На Львівщині діти створили блокпост та просили водіїв пожертвувати гроші на амуніцію для ЗСУ. За три дні їм вдалось зібрати суму на два бронжилети. 3. Десятирічна Кіра Губіна з Чернігова уперше в житті підстригла волосся й продала його, а виручені кошти передала на ЗСУ. Така ідея з'явилася у дівчинки, коли вона разом із

батьками й трьома братами та сестрами ховалася в укритті від обстрілів. [5] Коли ми обираємо історію для розповіді, нам потрібно зосереджуватися на стійкості і досвіді перемог. Наприклад: у книзі Тані Стус “Таємні історії маленьких і великих перемог” є оповідання про досвід переживання дітьми подій російсько-української війни. Там кожна розповідь складається з реалістичної та казкової частин. Це дає змогу побачити кожен ситуацію через казкове сприйняття, що має пізнавальний та заспокійливий ефекти. [6] “У казках оживають і розповідають свої історії квіти, рюкзак, навіть страшна ракета. За допомогою цих посередників дитина отримує можливість м’яко торкнутися спогадів і можливих тривог та обережно вирушити до зцілення. Ці історії створені саме для зцілення”, - Світлана Ройз, дитяча сімейна психологиня. [7] Коли я вивчала сучасну літературу на цю тему, мені сподобалися поради різних психологинь, тому я хочу навести декілька прикладів з їх рекомендацій: 1. “Все буде добре, з твоїм татом/мамою нічого не трапиться”. Ви не можете цього напевне знати, адже війна - непередбачувана. 2. “Скоро закінчиться війна» або «скоро твоя мама/тато повернеться з фронту”. Це може дати тимчасове полегшення, але з часом підвищить лише рівень тривоги. 3. Не підіймайте тему втрат та смерті та з обережністю відповідайте на запитання щодо цього. Це тема, що може сильно травмувати, особливо, якщо у дитини немає певний час зв’язку з батьками. 4. “Ти тепер дорослий, ти повинен підтримувати свою маму, поки тато воює” - дуже небажана фраза, адже вона перекладає на дитину обов’язки дорослих. Особливо це стосується хлопчиків, чиї тати на війні. Не варто переносити на хлопчика роль батька.» [8]

Висновки та перспективи подальших досліджень. 1. Наша перевага перед ворогом – у збереженні людяності попри тяжкі втрати і виснаження. Взаємопідтримка й взаємодопомога, збереження пам’яті про дуже тяжкий та випробувальний період нашої історії зроблять нас сильнішими. Всі негаразди, хоч би як було складно, можна витримати завдяки моральній стійкості. 2. Ще одне, що підтримує наше суспільство,- це надія. Ми знаємо, що війна завершиться нашою перемогою. І цьому треба змалечку навчати дітей, щоб вони відчували нашу турботу і підтримку, бачили, що дорослі завжди поруч із ними. На мою думку, кожна людина проживає свій досвід війни, в тому числі й дитина молодшого шкільного віку. Тому майбутні дослідження можуть бути спрямовані на формування цілісної картини війни, розуміння, за що ми боремось, і чому це важливо для нас; формування психологічної стійкості. Це мають бути уроки на конкретних прикладах героїзму та перемог наших захисників і незламності українців, які кожного дня вносять свій внесок у спільну перемогу українського народу в сучасній російсько-українській війні.

Список використаних джерел:

1. Посібник “Як говорити про російсько-українську війну в школі. Уроки стійкості, боротьби та перемог.” 2023. Ст.48 - 57 . URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/yak-govoriti-pro-rosijsko-ukrayinsku-vijnu-v-shkoli-mon-stvorilo-posibnik> (дата звернення: 21.04.2024).

2. Посібник “Як говорити про російську-українську війну в школі. Уроки стійкості, боротьби та перемог.” 2023. Ст.50. URL:

<https://mon.gov.ua/ua/news/yak-govoriti-pro-rosijsko-ukrayinsku-vijnu-v-shkoli-mon-stvorilo-posibnik> (дата звернення: 21.04.2024).

3. ТНМК & Світлана Ройз – Руханка “Крокуй до укриття”. URL: https://www.youtube.com/watch?v=DxS_dV9T55U (дата звернення: 23.04.2024).

4. Урок читання у 4 класі “Як жили козаки?": “Як говорити про російську-українську війну в школі. Уроки стійкості, боротьби та перемог”. Посібник МОН України. 2023. Ст. 58-59. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/yak-govoriti-pro-rosijsko-ukrayinsku-vijnu-v-shkoli-mon-stvorilo-posibnik> (дата звернення: 21.04.2024).

5. Діти, які волонтерять. URL: <https://www.volynpost.com/news/230467-5-richnyj-avtor-hita-pro-pasku-i-kubasku-nazbyrav-ponad-800-tysiach-gryven-dlia-zsu> (дата звернення: 25.04.2024).

6. “Таємні історії маленьких і великих перемог”. Казки Тані Стус. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/yak-govoriti-pro-rosijsko-ukrayinsku-vijnu-v-shkoli-mon-stvorilo-posibnik> Ст. 49. (дата звернення: 22.04.2024).

7. Світлана Ройз про казки Тані Стус “Таємні історії маленьких і великих перемог”. URL: <https://knigolove.ua/book/taemni-istorii-malenkih-i-velikih-peremog> (дата звернення: 26.04.2024).

8. Поради психологинь щодо рекомендацій, що не можна говорити дітям під час війни. URL: <https://osvitoria.media/experience/ne-kazhit-tsogo-dityam-chyyi-batky-na-vijni-spysok-zaboronenyh-fraz/> (дата звернення: 25.04.2024).

*Дар'я Зубик, I курс другого (магістерського)
рівня вищої освіти, спеціальності 013 «Початкова освіта»
Херсонського державного університету
Науковий керівник: д-р філософії пед.наук А. С. Бальоха*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ЕКОСВІДОМОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Анотація. Тези розкривають ключові проблеми формування екоосвідомості здобувачів початкової освіти в умовах дистанційної форми освітнього процесу. Узагальнено поняття екологічної свідомості як складової екологічної компетентності у початковій школі

Ключові слова: екоосвідомість, екологічна компетентність, здобувач початкової освіти, початкова школа.

Стрімкий розвиток технологій, поява штучного інтелекту, військовий стан в країні поступово дискредитують проблеми екологічного характеру, що з часом зростають. Воєнні злочини зі сторони ворога на території України призвів до непоправних наслідків екологічної катастрофи, вирішення яких має стати одним з головних потреб суспільства і освіта зокрема.

Проблема екологічної свідомості не є новою, але вона набуває масштабності відповідно сучасним проблемам, з якими доводиться стикнутись людству.

Екологічна свідомість здобувачів освіти є предметом дослідження таких педагогів та психологів як: О. Біда, В. Вербицький, О. Вознюк, І. Зязюн, В. Крисаченко, Г. Пустовіт, Н. Реймерс, В. Скребець, О. Сорочинська, М. Хроленко та інших. Значення формування екосвідомості в початковій школі розкрито в працях О. Дідкова, О. Шиндировської. Водночас сьогодення вимагає поглибленого вивчення, переосмислення, пошуку сучасних, дієвих шляхів, умов і засобів формування екосвідомості, що сприятиме досягненню чітких результатів для вирішення наслідків екологічних катастроф.

Тому мета нашого дослідження полягає в узагальненні проблеми формування екосвідомості здобувачів початкової освіти в сучасних умовах, визначені ключових умов ефективної реалізації визначеного завдання в початковій школі.

Загострення екологічної ситуації в країні та світі викликає занепокоєння, оскільки може призвести до порушення екологічної рівноваги. Вирішення даної проблеми вимагає суттєвих соціальних та економічних реформувальних, капіталовкладень, особистих дії кожної людини. Рушійною силою в налагодженні екологічної проблеми може стати екологічна свідомість суспільства, а особливо підростаючого покоління. Тому питання формування екологічної свідомості має глобально трансформуватись на рівні освіти і початкової школи зокрема.

Відповідно Державному стандарту початкової освіти, серед ключових компетентностей виокремлено екологічну, що «передбачає усвідомлення основи екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів, розуміння важливості збереження природи для сталого розвитку суспільства» [3]. Слід підкреслити, що важливим критерієм виступає «усвідомлення», яке є рушієм у всіх сферах людської діяльності та забезпечує результативність у будь-яких соціальних питаннях. Таким чином, в умовах організації екологічної освіти та, як наслідок, формування екологічної компетентності, слід орієнтуватись на освітні механізми, які впливатимуть на екосвідомість здобувачів освіти.

На переконання О. Артемчука екологічна свідомість формується шляхом стимулювання екологічного мислення, переосмислення теорії і перетворення її на переконання. Саме переконання забезпечують реалізацію охорони природного довкілля, раціонального споживання її ресурсів, дотримання природоохоронної поведінки людиною [2].

В науковому обігу різними науковцями окреслено різні дефініції «екосвідомість»: від загального трактування, що передбачає сферу суспільної та індивідуальної свідомості, що пов'язана з відображенням довкілля як частини буття, до більш індивідуального – сукупність знань людини, її ставлення до природи та уявлення про місце її в природі, готовність до дій щодо захисту довкілля.

Аналіз наукових поглядів на поставлену проблему серед педагогів та психологів, дають нам підстави погодитись з визначенням М. Шедловської, яка охарактеризувала поняття «екосвідомість» як симбіоз поглядів, думок та емоцій,

що відображають ставлення до природи, в основі якого лежить співвідношення потреб суспільства, групи чи самої людини та природних ресурсів [2].

Таким чином, с умовах дистанційного формату освітнього процесу, постає питання ефективного поєднання навчального контенту екологічного змісту з практичною діяльністю здобувачів, цілісної трансляції екологічних проблем та вплив на емоційну сферу особистості дитини [1].

З урахуванням інтегрованого підходу до освіти в початковій школі та переваги в організації проєктної діяльності, дана проблема частково вирішується, однак ці проєкти обмежуються класом та тематикою уроку. Сучасні умови та потреби визначають розширення можливостей освітнього процесу. Виникає потреба в перенесенні освітніх завдань та екологічне середовище, яке може бути створено в сім'ї здобувачів, на дитячих майданчиках за місцепроживанням, в парках тощо. На даних осередках можуть бути представлені QR-коди з екологічним контентом (мультфільми, ролики, творчі завдання тощо). Обов'язковим складовим таких освітніх осередків мають бути контейнери для сортування сміття. Оскільки діти мають постійно бачити і зустрічати ці контейнери за траєкторією свого руху. Це стимулюватиме її дотримуватись навичок сортування і, як наслідок, перетворить це на звичку. Серед ефективних форм роботи здобувачів початкової освіти є проєкти у співпраці з батьками. Важливо, щоб ці проєкти були посильними з технічної точки зору та доступними для розуміння дітьми. Тематика може відповідати змісту програми, або бути творчим, базуватись на змісті побутових умов кожного здобувача. Такий підхід вимагає більше зусиль та співпраці школи і родини здобувачів освіти. Але результат виправдовує не лише освітні цілі, а й загальнолюдські.

Отже, наукові пошуки та емпіричні дослідження дають нам підстави стверджувати, що питання формування екосвідомості здобувачів початкової освіти набуває масштабності та потребує переосмислення в умовах освітнього процесу та суспільства вцілому. Початкова школа займає важливу ланку у вирішенні даної проблеми, оскільки це сприятливий період до формування важливих поглядів та переконань, усвідомленого сприйняття дитиною себе як частини природного довкілля та її впливу на збереження природи, її ресурсів. Окреслене питання не вичерпує усіх аспектів та буде предметом наших наступних наукових досліджень.

Список використаних джерел

1. Бальоха, А. С. Природознавча компетентність майбутнього вчителя початкової школи як психолого-педагогічна проблема сучасної освіти. Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу Києво-Могилянська академія]. Серія: Педагогіка 246, Вип. 234 (2014): 55-59. URL: <https://scholar.google.com/citations?user=1xiGdz4AAAAJ&hl=uk>

2. Екологічна психологія в Україні. URL: <http://ecopsy.com.ua/index.php/laboratoriia/napriamky-doslidzhen1/23-ekolohichna-svidomist>

3. Початкова освіта: методичні рекомендації щодо використання в освітньому процесі Типової освітньої програми для 1 класів закладів загальної

середньої освіти; Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти (колектив авторів під керівництвом О.Я. Савченко) : методичні рекомендації провідних науковців Інституту педагогіки НАПН України щодо впровадження ідей Нової української школи в початковій освіті. Київ : УОВЦ «Оріон», 2018. 160 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/711576/1/Programa_Pochatkova_shkola_08-08-18.pdf

Вікторія Арсененко, здобувачка I курсу спеціальності 013 «Початкова освіта» ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент М.А.Єпіхіна

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ КОМАНДНОЇ РОБОТИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Анотація. У дослідженні розглядається важливість командних навичок у сучасній освіті молодших школярів. Акцентується увага на необхідності виховання особистості, яка ефективно співпрацює в колективі, що є ключем до успішної соціалізації та академічного розвитку. Визначено роль і значення командної роботи в освітньому процесі початкової школи, а також психологічні та педагогічні аспекти командної роботи.

Ключові слова: команда, командна робота, молодші школярі, початкова школа.

Постановка проблеми. Одними із найважливіших та найнеобхідніших навичок сучасної особистості є командні навички. Дитина оволодіває даними навичками через спільну роботу, в процесі взаємодії та спілкування із ровесниками та дорослими людьми, що дозволяє ефективно співпрацювати з іншими під час різних видів діяльності та досягати поставлених цілей.

У даний час важливим є виховання особистості, здатної взаємодіяти з іншими людьми. Особлива роль належить початковій ланці, оскільки саме в період молодшого шкільного віку завдяки командній роботі формується відкрита до суспільства та спілкування особистість, яка володіє основами соціальної поведінки, та готова сприймати навколишню інформацію, і має бажання до пізнання оточуючого світу і самореалізації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Загальні проблеми командної роботи у своїх працях висвітлювали науковці, зокрема: В. Горбунова, Л. Довгань, М. Карпова, В. Міляєва, Р. Муха, А. Скрипка та інші.; питання розвитку вмінь командної роботи та навичок партнерської взаємодії школярів досліджували О. Баранова, І. Бех, А. Виноградова, О. Пометун, О. Сидорова; взаємодію як педагогічну категорію розглядали І. Андрощук, Е. Бурова, Н. Мирончук, М. Подберезський, Т. Яковишина та ін.; міжособистісні взаємини дітей з однолітками детально вивчалися такими вченими як: В. Абраменкова, І. Дубровіна та ін.

Ефективність та результативність освітнього процесу неможлива без якісно налагодженої командної взаємодії всіх його суб'єктів. Робота в команді покращує спілкування, надихає, підвищує мотивацію та взаємну відповідальність, допомагає подолати страх та навчає боротися з критикою, створює середовище, де здобувачі освіти навчаються один в одного, генерують нові ідеї, отримують задоволення від своєї діяльності. Крім того, вміння співпрацювати з іншими – одна із важливих компетенцій Нової української школи та актуальних навичок XXI століття [1, с.73].

Науковці вважають, що результативний той колектив, робота якого нагадує систему, в якій кожен знає свої можливості, завдання та працює задля їх вирішення разом з іншими людьми. Зокрема, вміння вдало працювати у команді надає можливість перевершити конкурентів у заданих умовах.

Метою нашого дослідження є визначення ролі і значення командної роботи в сучасному освітньому процесі початкової школи.

Виклад основного матеріалу. У сучасному освітньому просторі існує велика кількість визначень поняття «команда», а саме як соціальної групи, що функціонує у тій чи іншій сфері діяльності. Нам імпонує думка В. Горбунової, яка під командою розуміє малу групу, що вирізняється позитивною синергією спільної консолідованої діяльності, орієнтованої на розв'язання командних задач; взаємодія на предмет командної діяльності будується на засадах компетентності, рольової доцільності та взаєморозподіленої відповідальності, міжособистісні взаємини є значимими, такими, що сприяють відчуттю психологічного комфорту та надають можливість особистісного зростання [2, с.19].

Під «командною роботою» (Teamwork) розуміємо найвищий рівень узгодженості позицій в діяльності, на мові психологічної науки – організація суб'єкт-суб'єктних відносин у спільній діяльності [3].

Вітчизняними науковцями виділено п'ять ключових ознак, що характеризують високоефективну команду [4, 5]: психологічна безпека, надійність, структура та прозорість, значимість для себе, вплив на командний результат.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури відзначимо, що *роль командної роботи* в освітньому процесі початкової школи має важливе значення. Воно полягає у тому, що саме командна робота допомагає формувати фундаментальні соціальні та академічні навички, які є необхідними для успішного навчання та соціалізації молодших школярів. Важливість цієї ролі проявляється в наступних аспектах: формуванні комунікативних навичок, розвитку вміння співпрацювати, здобутті навичок вирішення конфліктів, розвитку критичного мислення та креативності.

Значення командної роботи в освітньому процесі початкової школи полягає у її впливі на загальний розвиток молодших школярів та якість освітнього досвіду, а саме: підвищення мотивації та залученості учнів до освітнього процесу, розвиток відповідальності та самостійності молодших школярів, соціальна адаптація та інтеграція в освітньому середовищі, підготовка до

майбутніх професійних ролей, емоційний розвиток, а також розвиток лідерських здібностей.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, командна робота не тільки забезпечує академічні та соціальні переваги, але й грає важливу роль у комплексному розвитку особистості дітей у початковій школі. Це забезпечує їм необхідні інструменти для подальшого навчання та життя в суспільстві, де співпраця та взаєморозуміння є ключовими чинниками успіху. Перспективами подальших досліджень є аналіз різних моделей і методик командної роботи та їхнього впливу на навчання молодших школярів.

Список використаних джерел

1. Годованюк Т. Формування навичок командної роботи як ефективного інструменту професійної діяльності майбутнього вчителя математики. Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2021. Вип. 2(24). С.72-78.
2. Горбунова В. В. Психологія командотворення: Ціннісно-рольовий підхід до формування та розвитку команд : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 380 с.
3. Добрянська І. Формування груп у молодшому шкільному віці. Початкова школа. 2011. №6. С. 32-54
4. Макотерська І. Як створити ідеальну команду – рекомендує Google. Biz.nv.ua: веб-сайт. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/yak-stvoriti-idealnu-komandu-rekomenduye-google-50018687.html> (дата звернення: 11.05.2024).
5. П'ять навичок високоефективних команд: досвід Google. Facebook: веб-сайт. URL: <https://www.facebook.com/ITEAHub/posts/3116566001728644> (дата звернення: 11.05.2024).

*Анна Дубова, I курс другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальності 013 «Початкова освіта. Українська мова і література»
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент Єпіхіна М.А.*

СУТНІСТЬ МЕТОДУ «ТРЬОХ СТІЛЬЦІВ» УОЛТА ДІСНЕЯ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Анотація. Дослідження присвячено визначенню сутності та ефективності методу У. Діснея «Трьох стільців» у контексті початкової освіти. Методика розглядається як інноваційний підхід до розвитку креативності та творчого мислення молодших школярів. Здійснено аналіз переваг та недоліків цього методу, його практичної придатності та можливостей для інтеграції у сучасний освітній процес.

Ключові слова: креативність, творчість, креативне мислення, методика У. Діснея «Три стільці», початкова школа, молодші школярі.

Постановка проблеми. Одним із важливих завдань Нової української школи є формування творчої, активної, мислячої особистості. У Законі України «Про освіту» [2], Концепції «Нова українська школа» [3], Державному стандарті початкової освіти [1] підкреслюється, що творчий розвиток є необхідною умовою життєдіяльності людини та пріоритетним напрямом формування всебічно і гармонійно розвиненої особистості.

Інтеграційні зміни, які відбуваються в суспільстві, безсумнівно, впливають і на основні орієнтири в освіті, що, в свою чергу, спонукає нас ураховувати актуальні тенденції розвитку європейської школи. Сучасне суспільство все більше потребує творчої особистості, яка має високий рівень адаптації і самореалізації, проектує своє майбутнє, свій шлях, ставить перед собою чіткі завдання самовиховання, самовдосконалення та самоосвіти. Особливого значення сьогодні набуває вміння самостійно мислити, знаходити нестандартне вирішення, проявляти творчість, що, в свою чергу, і зумовлює спрямування системи сучасної освіти до ефективного розвитку креативних здібностей учнів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичним фундаментом для вивчення проблеми розвитку креативних здібностей особистості виступають дослідження зарубіжних учених (Дж. Гілфорд, А. Маслоу, Р. Стернберг, Е. Торренс та ін.). Розвиток креативності та креативних здібностей особистості представлений у працях вітчизняних вчених (О. Антонова, Є. Гергель, В. Дружинін, Т. Каракатсаніс, В. Клименко, Н. Міщенко, В. Моляко, І. Особов, Г. Решетнікова, В. Роменець, С. Сисоєва, О. Туриніна та ін.); розвиток креативних здібностей учнів молодшого шкільного віку представлений у дослідженнях І. Воронюк, В. Дружиніна, Н. Міщенко, І. Полякової, О. Савченко, В. Фадєєва та ін.).

Метою нашого дослідження є визначення сутності методу Уолта Діснея «Трьох стільців», розкриття його переваг та недоліків.

Виклад основного матеріалу. Відзначимо, що серед сучасних підходів до розвитку креативності на особливу увагу заслуговує метод «Шести капелюхів» Едварда де Боно, система розвитку креативності Роберта Ділтса, метод Дельфі, розроблений американськими вченими Олафом Хелмером й Т.Гордоном [2]. Визначені методи, на наш погляд, є суттєвим доповненням до традиційних методів навчання у сучасному освітньому процесі початкової школи, що сприяють розвитку креативності, критичного мислення та інших ключових навичок молодших школярів.

Вивчення передового педагогічного доробку засвідчило, що за останній час накопичилось досить багато методів розвитку креативних здібностей молодших школярів. Значної актуальності сьогодні набуває метод У. Діснея (метод «Трьох стільців»), який, на жаль, недостатньо поширений в українській школі, проте, на наш погляд, може зайняти вагоме місце в освітньому процесі початкової школи. Даний метод цікавить багатьох науковців та педагогів, з'являються інтерпретації використання методу «Трьох стільців» для учнів різного шкільного віку, зокрема в початковій школі. Адже метод «Трьох стільців» орієнтований на прояв креативності, розвиток творчості та дає можливість учням максимально з різних

сторін поглянути на проблему, бути активним учасником навчального процесу як особистості з власними переконаннями та почуттями.

Сутність стратегії розвитку креативності Уолта Діснея криється в особливості його мислення. Він по черзі втілювався в різних героїв: Мрійника, Реаліста і Критика.

Ідея в тому, що Мрійник мріє, далі Реаліст пропонує рішення, а конструктивний критик допомагає оцінити і переглянути продукт творчості. Найцікавіше, що всередині кожного з нас живуть всі ці 3 частини: Мрійник, Реаліст і Критик. Труднощі виникають тоді, коли ці частини замість того, щоб співпрацювати і підтримувати нас в реалізації наших цілей починають конфліктувати.

Таким чином, ефективне вирішення проблем являє собою синтез цих трьох процесів або фаз:

1. Мрійник необхідний на етапі створення нових ідей і цілей. Фаза мрійника орієнтована на віддалене майбутнє. Завданням мрійника є - дати волю своїй творчій уяві, не обмеженої нічим, намалювати в уяві яскраві і добрі картини своєї мрії.

2. Реаліст необхідний при втіленні ідей у щось конкретне. Метою Реаліста є втілення мрії в робочий план або продукт.

3. Критик дає зворотний зв'язок, критично оцінює вироблений план, знаходить його слабкі місця і обмеження. Мета критика - оцінити поданий план або проект, подумати про потенційні проблеми і втрачені ланки.

Цей процес циклічний. Новий цикл починається тоді, коли Мрійник беручи до уваги питання Критика, генерує нові ідеї, які потім Реаліст втілює в план дій [9]. Зазначимо, що метод У. Діснея «Трьох стільців» модифікований В. Доброжанською та С. Киршо для впровадження в сучасний освітній процес. Модифікація даного методу для початкової школи дозволяє стимулювати креативне мислення, сприяти співпраці у групах та навчати учнів розглядати проблеми з різних точок зору. Це може стати важливим компонентом їхнього навчання та розвитку.

У ході дослідження нами були встановлені переваги методу У. Діснея «Трьох стільців»: даний метод може бути використаний в різних формах навчання (індивідуальна, групова); розвиває креативне та творче мислення; дає змогу вийти за звичні рамки та знайти найоптимальне рішення; розвиває комунікативні здібності; допомагає соціалізації учнів в класі; дає змогу примирити власні протиріччя, розібратися із опором, який заважає знайти відповідь на те чи інше запитання. максимальна активність учнів; удосконалення комунікативних навичок та вмій.

Серед недоліків визначимо: може бути важкою для сприйняття учнями молодшого шкільного віку; недостатньо досліджень та розроблених комплексів вправ для використання в початковій школі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, аналіз теоретичних досліджень з питань розвитку креативності дозволив нам зробити висновок, що метод У. Діснея «Трьох стільців» є цікавим і досить дієвим для розвитку креативної особистості учня в роботі педагога початкової школи.

Модифікації цієї стратегії, які використовуються в початковій школі мають широкий вплив на учнів. Під час освітнього процесу створюється можливість сформувавши в учнів комплекс творчих, креативних, комунікативних та інших здібностей. Та в той же час питання використання стратегії У. Діснея в школі потребує подальших дослідження та інтерпретацій.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти Про затвердження Державного станд... | від 21.02.2018 № 87 (rada.gov.ua)
2. Закон України «Про освіту» Про освіту | від 05.09.2017 № 2145-VIII (rada.gov.ua)
3. Концепції «Нова українська школа» Про схвалення Концепції реаліз... | від 14.12.2016 № 988-р (rada.gov.ua)

Наталія Ліценко, здобувачка I курсу спеціальності 013 «Початкова освіта.

Українська мова і література»

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Науковий керівник: к. пед. наук, доцент Н. І. Черв'якова

ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Проблема забезпечення рівних прав і можливостей людини в різних сферах суспільного життя набуває все більшої актуальності у зв'язку з входженням України в європейське та світове співтовариство, що потребує неухильного дотримання міжнародних стандартів реалізація принципу гендерної рівності, оскільки за індексом гендерної рівності наша країна на сьогодні посідає лише 64 місце у світі [1].

На особливу увагу у цьому контексті заслуговує молодший шкільний вік, який є початковим етапом соціалізації дитини в умовах освітньо-виховного середовища школи. Саме зі вступом дитини до школи стає можливим цілеспрямований педагогічний вплив на її гендерну свідомість, засвоєння доцільних форм поведінки на засадах гендерної рівності тощо. На думку широкого загалу саме вчительська спільнота може подолати наявні дискримінаційні практики і зробити шкільне життя гендерно збалансованим і паритетним.

Аналіз наукової літератури дає нам всебічне уявлення про сучасний стан розробленості питань гендерного виховання та освіти дітей і молоді. Так, методологічні аспекти проблеми гендеру висвітлено в працях відомих філософів (О. Артем'єва, І. Вороніна, С. Жеребкін, Л. Малес, М. Свідло, Н. Чухим та ін.), соціологів (Г. Гарфінкельд, І. Гофман та ін.); теоретичні засади гендерного підходу в педагогіці та психології вивчали Л. Булатова, С. Вихор, Т. Говорун, В. Кравець, О. Луценко, О. Цокур та інші науковці [5].

В роботах відомих українських науковців Л. Вовк, О. Кікінеджи, К. Корсак, Л. Мандрик, Н. Павлуценко, А. Шевченко та ін. сфокусовано увагу на проблемах інтеграції гендерного підходу в початкову освіту. Предметом розгляду дослідників були такі питання, як-от: вплив поло-рольових стереотипів на процес соціалізації дітей; формування гендерної культури дітей та молоді; різні аспекти гендерного виховання; значення гендерної ідентифікації в умовах ЗДО; вплив соціокультурного середовища та ролі дорослих на формування гендерної ідентичності дітей [3, 4].

Проведений аналіз науково-методичної літератури та педагогічної практики свідчить, що нині накопичено певний досвід реалізації принципів гендерної рівності в освіті. Водночас потребують подальшого дослідження питання реалізації гендерних аспектів організації навчально-пізнавальної діяльності дітей молодшого шкільного віку.

Важливою передумовою створення гендерно чутливого освітнього середовища, подолання негативних гендерних стереотипів в організації навчального процесу є врахування особливостей пізнавальних процесів хлопчиків та дівчаток. Це виступає ключовим моментом забезпечення оптимальних умов для формування навчально-пізнавальної діяльності як провідного виду діяльності, набуття предметних і ключових компетентностей, всебічного розвитку і соціалізації дітей молодшого шкільного віку.

Розв'язання цього завдання потребує дослідження особливостей сприйняття інформації, вибору стратегій навчання, які використовуються хлопчиками та дівчатками як суб'єктами освітнього процесу, а також специфіки розвитку в них мовленнєвих навичок та дрібної моторики тощо.

За результатами вивчення робіт провідних фахівців в галузі загальної та вікової психології, педагогіки початкової освіти було з'ясовано, що пізнавальні процеси дітей молодшого шкільного віку є складними та унікальними, залежать від багатьох факторів, включаючи їхню статеву приналежність. Розуміння особливостей цих процесів важливо для створення ефективної освітньої практики на засадах гендерної рівності [4].

В процесі організації навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів слід враховувати відмінності у способі сприйняття інформації, які виявляються у тому, що хлопчики та дівчатка можуть мати різний підхід до опрацювання та розуміння інформації. Так, хлопчики частіше виявляють схильність до візуального способу сприйняття навчального матеріалу. Вони краще реагують на графічне представлення навчального матеріалу, діаграми, схеми та ілюстрації. Для них важливо бачити конкретні зображення, що демонструють реальні об'єкти та ситуації.

Дівчатка частіше виявляють схильність до аудіального способу сприйняття інформації. Вони краще реагують на словесні пояснення, діалог, полілог, дискусію. Для них більше значення має контекст, емоційний відтінок, відчуття стосунків між людьми. Саме тому, уроки літератури, мови, де важливий аспект – це обговорення та аналіз тексту, можуть бути особливо привабливими для молодших школярів.

Таким чином, урахування вказаних особливостей сприйняття інформації допомагає вчителю початкових класів дібрати більш адекватні форми, методи та засоби навчання, адаптувати зміст навчального матеріалу так, щоб кожен учень, не залежно від статі, мав можливість засвоїти матеріал максимально ефективно та якісно.

У процесі організації навчально-пізнавальної діяльності слід враховувати певні відмінності в розвитку моторики та просторових навичок дітей молодшого шкільного віку. Так, хлопчики частіше мають більш розвинені моторні навички порівняно з дівчатками. Вони можуть бути більш вправними у виконанні рухових завдань, таких як біг, стрибки, ігри з м'ячем, а також робота з конструкторами. Хлопчики частіше проявляють схильність до діяльності, яка вимагає точності рухів та координації, наприклад, малювання, складання пазлів чи конструювання. Дівчатка можуть мати менш розвинені просторові навички порівняно з хлопчиками. Це може проявлятися у складності розуміння геометричних форм, відстаней та орієнтації у просторі. Їм складніше виконувати завдання, що потребують просторових уявлень, таких як складання головоломок чи розв'язання геометричних завдань. Разом з тим розвиток дрібної моторики, що пов'язана з письмом, краще розвинена у дівчаток. Вони проявляють кращі навички каліграфічного письма, акуратності виконання письмових робіт, їхні зошити виглядають більш охайними.

У молодшому шкільному віці також спостерігаються відмінності у розвитку мовлення та мовленнєвих навичок. Дівчатка частіше мають більш розвинені мовленнєві навички порівняно з хлопчиками. Вони зазвичай раніше оволодівають більш багатим словниковим запасом, а також у них швидше розвиваються навички читання та письма. Дівчатка частіше проявляють здатність до спілкування та вираження своїх думок й емоцій у словесній формі. Вони можуть бути більш емоційно виразними та докладати більше зусиль для розвитку мовленнєвих навичок.

Хлопчики можуть мати менш розвинені мовленнєві навички порівняно з дівчатками. Вони частіше проявляють схильність до використання мовлення для досягнення конкретних цілей, таких як розповіді про події або розв'язання проблем. Хлопчики можуть бути менш емоційно виразними та володіти меншим словниковим запасом порівняно з дівчатками.

Урахування гендерного аспекту в освітньому процесі, реалізація індивідуального підходу до кожного учня, застосування варіативних методів навчання, інноваційних педагогічних технологій та цілеспрямований розвиток соціальних навичок вимагають від вчителя початкових класів створення сприятливого, стимулюючого, розвивального середовища для всіх дітей. При цьому важливо уникати стереотипів і негативних уявлень щодо ролі статі в навчанні, а замість цього підтримувати кожного учня в плані розвитку навчально-пізнавального потенціалу відповідно до його потреб і здібностей.

Розв'язання цього завдання потребує від первоучителя розрізняти прояви гендерної дискримінації у сфері освіти; проводити гендерний моніторинг умов навчання молодших школярів; здійснювати вивчення гендерних стереотипів у міжособистісних стосунках учнів початкових класів; аналізувати навчальні

програми з метою виявлення гендерних упереджень та стереотипів; проводити гендерний аналіз підручників і посібників; застосовувати навчальні технології теорії гендеру; використовувати методи психолого-педагогічних досліджень з метою вивчення гендерної дискримінації та гендерного насильства; застосовувати стратегії проєктування егалітарного освітнього середовища [3].

У процесі організації навчально-пізнавальної діяльності вчитель початкових класів повинен використовувати різні стратегії навчання хлопчиків та дівчаток з метою «урівноважити» освітній процес. Так, під час постановки завдання для хлопчиків слід враховувати їхню схильність до самостійного пошуку рішень творчих завдань на кмітливості. Не треба вчителю заздалегідь розповідати і показувати, що і як робити. Слід лише підштовхнути їх до самостійного «відкриття» принципу розв'язання завдання, навіть, якщо при його виконанні вони припустяться помилок. З дівчатками доцільно до початку роботи розібрати саме принцип виконання завдання, розкрити його алгоритм, «проговорити», що і як треба зробити. При цьому, дівчаток треба поступово вчити діяти самостійно, а не тільки за заздалегідь відомими схемами і правилами, підштовхувати до пошуку власних рішень нетипових завдань. На уроці вчитель повинен не лише розповідати, а й показувати. Особливо це важливо для хлопчиків.

Вчитель початкових класів під час організації навчально-пізнавальної діяльності, добираючи організаційні, методичні, змістовні елементів освітнього процесу, повинен пам'ятати, що перед ним не просто дитина, а хлопчик чи дівчинка зі властивими їм особливостями сприйняття, мислення, переживань. Вони по-різному бачать, чують, відчувають, по-різному сприймають простір і орієнтуються в ньому, а головне – по-різному все осмислюють, з чим стикаються у світі. Тому виховувати, навчати їх треба по-різному, але дотримуючись принципу рівності та відповідного стилю спілкування.

Впровадження гендерного підходу в навчанні молодших школярів спрямоване на те, щоб допомогти і хлопчикам, і дівчаткам найбільш повно реалізувати свої здібності, стати впевненими у собі і своєму майбутньому. Гендерний підхід відноситься до здоров'язберігаючих стратегій навчання, дозволяє врегулювати навантаження в залежності від статевої приналежності, домогтися гарних результатів у навчанні без шкоди здоров'ю.

Подальшого дослідження потребує проблема створення гендерно чутливої початкової школи як цілісної системи, що охопить усі сфери життєдіяльності дітей молодшого шкільного віку шляхом розробки та впровадження новітніх соціально-педагогічних, інформаційно-просвітницьких та навчально-виховних технологій, а також підвищення рівня обізнаності вчительства та батьківства з гендерних питань.

Список використаних джерел:

1. Про впровадження принципів гендерної рівності в освіту: наказ Міністерства освіти, науки молоді та спорту України від 10.09.2009 р. № 839 URL: <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/183> (дата звернення : 04.05.2024).

2. Вовк Л. М. Педагогічні умови формування гендерної ідентичності молодших школярів // Психологія і педагогіка: актуальні питання: зб. тез міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 10-11 квіт. 2015 р.). Харків: Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2015. С. 85- 90.

3. Гендерні дослідження : прикладні аспекти : монографія / [В. П. Кравець, Т. В. Говорун, О. М. Кікінежді та ін.]; за наук. ред. В. П. Кравця. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2013. 448 с.

4. Павлущенко Н. М. Гендерне виховання дітей молодшого шкільного віку: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Терноп. нац. пед. ун-т імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2011. 20 с.

5. Сучасні стратегії гендерної освіти в умовах євроінтеграції : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 10–11 вересня 2020 р. / за заг. ред. В. П. Кравця, О. М. Кікінежді. Тернопіль : ТНПУ, 2020. 288 с.

*Світлана Хмеленко, здобувачка I курсу,
спеціальності 013 «Початкова освіта»
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»*

Науковий керівник: к. пед. наук, доцент Н. І. Черв'якова

ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ АРТ-ПЕДАГОГІКИ

Актуальним завданням сучасної початкової школи є створення освітнього середовища, у якому діти молодшого шкільного віку почувалися б комфортно, у безпеці, не зважаючи на виклики сьогодення, що пов'язані високим рівнем емоційного напруження і тривоги, що зумовлені чисельними стресогенними впливами у зв'язку з військовою агресією РФ проти українського народу. Це призводить до дезадаптації і дезінтеграції життєдіяльності дитини, поширення емоційних розладів, депресивних станів.

З огляду на це, сучасна школа повинна створити сприятливі соціально-психологічні умови не лише для навчання та виховання учнів, а й для формування в них таких властивостей особистості, які б забезпечували психічне здоров'я та емоційне благополуччя дітей.

Важлива роль у розв'язанні цього завдання належить емоційному інтелекту (EQ), розвиток якого передбачає формування у молодших школярів здатності до емоційне самопізнання, вміння керувати своїм емоційним станом, контролювати вияв різних за модальністю емоцій. Це, у свою чергу, забезпечує успішну навчально-пізнавальну діяльність учнів, ефективну соціальну й психологічну взаємодію та спілкування з однолітками.

Видатний український педагог Василь Сухомлинський підкреслював, що в процесі навчання важливо звертатися не тільки до розуму, але й до серця учнів. Учитель мусить уміти створити в учнів внутрішній стан емоційного піднесення, інтелектуального натхнення, бо без цього заняття спричинятимуть тільки байдужість, а нечутлива розумова праця приносить втому.

У роботах українських дослідників (О. Вовченко, Н. Коврига, Н. Макаренко, Е. Носенко, С. Прахова, Ю. Савченко, І. Сухопара, М. Шпак та ін.) достатньо всебічно розкрито роль емоційний інтелект у молодшому шкільному віці, який є найбільш сприятливим періодом для розвитку емоційної сфери, культури почуттів особистості. Вчені наголошують, що одночасно з загальним інтелектуальним розвитком в учнів початкової школи вдосконалюється діяльність «апарату відчуттів», зростає емоційна чутливість, образність сприйняття, що надає учням можливість більш глибоко і всебічно пізнавати навколишній світ. Сенсорна відкритість дітей молодшого шкільного віку, особлива сприйнятливості стають підґрунтям для розвитку спостережливості, допитливості, широкої палітри почуттів, виховання емоційної культури у цілому [5, 6, 7].

Проблема емоційного інтелекту у науковому дискурсі є не новою. Дослідження емоційного інтелекту як наукового феномену було започатковано професором Гарвардського університету Говардом Гарднером (Howard Gardner) у 1983 р., який розробив та обґрунтував модель мультифакторного інтелекту людини, що містить два складники особистісного інтелекту: інтерперсональний та інтраперсональний інтелекти. Емоційні здібності, при цьому, як підкреслює вчений, виступають як емоційний складник обох цих сфер.

Американські психологи Дж. Майєр (John Mayer) і Пітер Саловеї (Peter Salovey) у 1993 р. опублікували дослідницьку роботу, в якій надали визначення терміну «емоційний інтелект», а також запропонували методику його вимірювання. В ній вони навели докази на користь того, що EQ є одним з основних видів інтелекту, а в деяких випадках він є більш вагомим фактором розвитку людини, а ніж IQ – коефіцієнт розумового розвитку.

Американський психолог Деніел Гоулмен (Daniel Goleman) схарактеризував поняття «емоційний інтелект» як ментальну здібність людини розуміти власні емоції й емоції оточуючих з метою використання отриманої інформації для реалізації власної мети [1].

Сьогодні термін «емоційний інтелект» став широковживаним, а сама галузь його досліджень істотно розширилася. Накшталт, українська дослідниця Е. Носенко вважає емоційний інтелект ключовим аспектом виявлення внутрішнього світу особистості, який відображає «міру розумності ставлення людини до світу, до інших та до себе, як до суб'єкта життєдіяльності» [5].

Під емоційним інтелектом розуміється також вміння визначати власні емоції й емоції іншої людини, а також здатність управляти ними так, щоб досягти поставленої мети. У широкому сенсі до емоційного інтелекту відносять здібності до пізнання, розуміння емоцій і управління ними, при цьому маються на увазі як власні емоції суб'єкта, так і емоції інших людей.

До ключових характеристик емоційного інтелекту науковці відносять: здатність до управління емоціями, здатність до саморегуляції емоційними станами, емоційну обізнаність та емпатію.

З урахуванням вікових особливостей емоційного розвитку дітей молодшого шкільного віку дослідниця М. Шпак виокремлює такі структурні компоненти емоційного інтелекту як-от: когнітивний, емоційний, конативний, соціально-

комунікативний, та визначає критерії кожного компонента, що дає змогу діагностувати рівень розвитку EQ молодшого школяра [7].

Аналіз науково-педагогічної літератури та освітньо-виховного процесу в початковій ланці загальної середньої школи свідчить про актуальність такої проблеми, як пошук ефективних форм, методів, засобів та технологій розвитку емоційного інтелекту у дітей молодшого шкільного віку. Науковцями та педагогами-практиками доведено доцільність використання різноманітних тренінгових занять, ігрових форм, інтерактивних вправ тощо. Разом з тим, на наш погляд, недостатньо дослідженим залишається питання використання засобів арт-педагогіки у процесі формування емоційного інтелекту молодших,

Розв'язання цієї проблеми потребує розкриття психолого-педагогічного потенціалу арт-педагогіки як засобу розвитку EQ, надання характеристики інноваційних практик впровадження прийомів арт-педагогіки, зокрема арт-терапії, з метою розвитку емоційного інтелекту учнів початкових класів.

Сучасними дослідниками (О. Деркач, Л. Найдьонова, Р. Павлюк, О. Скнар ін.) арт-педагогіка визначається як інноваційний науковий напрям, що спрямований на з'ясування сутності, закономірностей, принципів та засобів впливу мистецтва на формування особистості, її системи цінностей, соціальних зв'язків і ставлень до навколишнього світу шляхом взаємодії з різними його видами (музика, література, поезія, живопис та ін.) [2, 4].

Арт-педагогіка передбачає організацію цілеспрямованої взаємодії дітей з творами мистецтва з метою реалізації таких *завдань*: розвиток емоційно-вольової сфери школярів; формування креативності як здатності до творчості та потреби до творчого самовираження; забезпечення вчителем психогігієни (турбота про емоційний та психічний стан школяра – зниження внутрішньої тривожності та агресії, оволодіння навичками емоційної саморегуляції засобами художньо-творчої діяльності тощо); формування позитивної «Я-концепції» молодшого школяра на основі самопізнання та самоприйняття; забезпечення соціокультурної адаптації школярів (оволодіння поведінковими моделями у відповідності до соціально прийнятних морально-етичних норм, формування комунікативної культури та розвиток емпатійних вмінь молодших школярів); гармонізація особистісного розвитку учнів.

Практична реалізації прийомів арт-педагогіки з метою розвитку емоційного інтелекту, зокрема такого його виду як соціально-комунікативний EQ, що є домінуючим для дітей молодшого шкільного віку (М. Шпак), забезпечується впровадженням вчителем початкових класів широкого кола арт-терапевтичних засобів [7].

Арт-терапія в педагогічній інтерпретації – це технологія цілеспрямованої організації художньої діяльності особистості на основі використання мистецтва як засобу психотерапевтичного та психокорекційного впливу з метою формування і підтримки позитивного емоційного самопочуття і психологічного здоров'я. Арт-терапія акцентована на творчу діяльність, гармонізацію і загальне оздоровлення особистості дитини [3, 4].

Арт-терапії притаманні такі базові функції, як-от: *катарсична* – очищення, звільнення від негативних емоційних станів; *регулятивна* – зняття нервово-

психічної напруги, регуляція психосоматичних процесів, моделювання позитивного психоемоційного стану; *комунікативно-рефлексивна* – забезпечує корекцію порушень спілкування, формування адекватної міжособистісної поведінки, самооцінки.

Основними видами арт-терапії є: ізотерапія, музикотерапія, бібліотерапія, казкотерапія, пісочна терапія, імаготерапія, танцювально-рухова терапія, перформанс та ін.

На основі аналізу методичної літератури та власних педагогічних спостережень встановлено, що найбільш доцільними для використання в умовах початкової школи є казкотерапія, музикотерапія, пісочна терапія, танцювально-рухова терапія. Так, казкотерапія, яка допомагає долати у дітей високий рівень тривожності, різноманітні страхи, агресивність, адаптує їх до шкільного колективу. Занурюючись у казку, дитина переборює у собі невпевненість, лінь, небажанням пізнавати нове та розвивати свої здібності.

Музикотерапія сприяє загальному розвитку молодшого школяра, стимуляції ефективності розумової праці, пізнавальної діяльності, розвитку почуттів, уваги та пам'яті, творчому та емоційному розвитку, оскільки музика є універсальним засобом, що впливає на емоції особистість комплексно.

Пісочна терапія створює можливість для малювання анімаційних сюжетів за допомогою піску, що сприяє стабілізації психо-емоційних станів, доланню негативних емоцій, самовираженню особистості молодшого школяра, розкриває його творчі здібності.

Танцювально-рухова терапія використовується вчителем для розвитку соціальної, когнітивної, емоційної та фізичної сфери молодшого школяра, дозволяють дітям відчувати гармонію частин тіла, розвиває креативність, додає впевненості в житті, покращує самопочуття і настрій.

Таким чином, установлено, що визначені засоби арт-терапії мають свої особливості, характеризуються внутрішньою спорідненістю, взаємодоповнюють один одного, мають велике значення як одна з форм психологічного супроводу дітей з метою їхнього психо-емоційного розвитку, формування емоційного інтелекту молодшого школяра, оскільки через малюнок, казку, музику, танець арт-терапія дає вихід внутрішнім конфліктам і деструктивним емоціям, усуває страхи дітей, допомагає їм зрозуміти власні почуття і переживання, сприяє підвищенню самооцінки, розслабленню, зняттю напруги, допомагає в розвитку творчих здібностей дітей.

Подальшого дослідження потребує проблема використання засобів арт-педагогіки та арт-терапевтичних технік на основі застосування ІКТ, електронних освітніх засобів.

Список використаних джерел

1. Гоулман Д. Емоційний інтелект / пер. з англ. С. Л. Гумецької. Харків : Віват, 2020. 512 с.
2. Деркач О. О. Виховний потенціал арт-педагогіки як об'єкт науково-педагогічної рефлексії. *Простір арт-терапії: Мистецтво життя*: матеріали XII міжнар. міждисцип. наук.-практ. конф. (м. Київ, 27-28 лютого 2015 р.). Київ : Золоті ворота, 2015. С.18-25.

3. Животенко Л. Розвиток емоційного інтелекту засобами арт-методів. *Педагогічні інновації : ідеї, реалії, перспективи*. 2016. Вип. 1. С. 68-74.
4. Колпакчи О. С. Арт-терапія: курс лекцій: навчальний посібник. Бердянськ : БДПУ, 2016. 322 с.
5. Носенко Е. Л. Емоційний інтелект як форма прояву важливої складової особистісного потенціалу – рефлексивної свідомості. *Вісник ДНУ*. Серія: Педагогіка і психологія. 2012. Вип. 18. №9/1. С. 116-123
6. Савченко Ю. Розвиток емоційного інтелекту учнів молодшого шкільного віку. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2014. № 12 (31). С. 12-16.
7. Шпак М. Емоційний інтелект в контексті сучасних психологічних досліджень. *Психологія особистості*. 2011. № 1. С. 282-288.

СЕКЦІЯ № 3
ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ РОБОТИ В ГАЛУЗІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ТА
ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

*Валерія Макаренко, здобувачка I курсу
спеціальності «Логопедія»*

*ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»*

Науковий керівник: к. пед. наук, доцент І. А. Гречишкіна

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННЄВИХ
НАВИЧОК У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З МОВЛЕННЄВИМИ
ПОРУШЕННЯМИ

Питання мовленнєвого спілкування дошкільнят актуальні вже два століття. Багато лінгвістів, психолінгвістів, педагогів і психологів (О. Леонтєв, Ф. Сохін, А. Богуш, Н. Гавриш, К. Крутій, Н. Шахнарович та інші) займалися етапами становлення спілкування, як виду діяльності в умовах онтогенетичного і порушеного мовленнєвого розвитку. У той же час питанням потенційного співвідношення комунікативно-мовленнєвих і словотворчих навичок ще не приділялася увага в загальній і спеціальній педагогіці. У зв'язку з цим одним з актуальних завдань дослідження є виявлення та аналіз механізмів взаємодоповнюючого впливу компонентів розвитку.

Дослідники, які вивчали проблему загального недорозвинення мовлення, відзначали недостатню комунікативність цієї категорії дітей, а також труднощі в утворенні нових форм слів (Р. Левіна, Р. Лалаева та ін.). У свою чергу, невміння користуватися способами словотворення значно зменшений словниковий запас і перешкоджає повноцінному формуванню граматичної структури мовлення в певній категорії дітей. Комбіноване відтворення словесних форм є перешкодою для аналітичної обробки засвоєного зовні мовленнєвого матеріалу, що згодом перешкоджає оволодінню операціями з мовленнєвими знаками. Неможливість оперування мовленнєвими знаками і зв'язками призводить до недорозвинення лексичної сторони мовлення, що проявляється в зниженні розуміння значень слів. Дослідники прийшли до висновку, що діти з порушеннями мовлення не готові до повного освоєння звукового і морфологічного розбору слова і, як наслідок, правил правопису.

У свою чергу, результати експериментального дослідження визначили здійснення найбільш оптимальних коригуючих і розвивальних заходів. Для досягнення поставленої мети було проведено дослідження, яке включало педагогічне спостереження і педагогічне експериментальне дослідження. Спостереження за комунікативною та мовленнєвою активністю дітей у процесі гри, проведення занять, у повсякденній діяльності за п'ятибальною системою.

Результати спостереження за поведінкою і діяльністю дітей дозволили зробити наступні висновки. У дітей зі збереженим мовленням і дошкільнят з

незначними дефектами звуковимови, як правило, рівень комунікативної активності високий або достатній (65% і 35% відповідно), тоді як у дошкільнят з фонетико-фонематичним недорозвиненням високий рівень комунікативної та мовленнєвої активності спостерігається в одиничних випадках (5%). Для них більш характерний рівень достатньої комунікативної та мовленнєвої активності (70%), а для 25% дітей - низький. Найнижчі показники комунікативної та мовленнєвої активності спостерігалися у дошкільнят із загальним недорозвиненням мовлення. Високий рівень виявився для них недосяжним, більшість результатів свідчать про переважання низького рівня комунікативної та мовленнєвої активності в порівнянні з достатнім (85% і 15% відповідно).

Другий етап цього експерименту був спрямований на вивчення власне слова і включав в себе завдання на словотворення іменників суфіксальним способом. Лексичний матеріал об'єднав слова, утворені за продуктивними словотворчими моделями раннього і пізнього онтогенезу. Розділ включав чотири підрозділи: словотвір зі значенням зменшувально-пестливості; словотвір зі значенням жіночого роду; словотвір зі змістом діяльності; словотвір зі значенням переваги.

Аналіз результатів словотворчої діяльності свідчить про те, що успішне проведення словотвірних операцій на матеріалі іменників не завжди є успішним для всіх категорій дітей. Так, діти з фонетико-фонематичним недорозвиненням адекватно утворювали слова більш ніж у (70%). В інших випадках реалізація не увінчалася успіхом. Деякі кращі результати словотворчої діяльності дітей з фонетичними дефектами і дітей з нормально розвивається мовленням. Вони впоралися з поставленим завданням більш ніж на 90%. У той же час виконання завдання у дітей із мовленнєвим порушенням значно нижче (60%), що свідчить про те, що в цій категорії дітей важко проводити словотвірні операції.

Останній етап завдань був спрямований на заохочення дітей до використання нових словотворчих моделей у словосполученнях та реченнях. Основним завданням цієї частини була діагностика того, як формувалися і закріплювалися навички вживання похідних слів в самостійному висловлюванні. Дітям були запропоновані завдання, які спонукають до самостійного словотворення зі зміною числа, роду, особи похідного слова, оскільки саме вільне використання навичок словотворення в зв'язному мовленні свідчить про найвищий ступінь автоматизації процесів словотворення. Результати по даному блоку завдань виявилися не дуже високими, так як виконання даного виду завдань вимагає формування лексично-граматичної структури мови і всієї зв'язної мови в цілому. Найкращі результати в цьому розділі показали діти зі збереженим мовленням та діти з фонетичними дефектами мовлення. Із завданнями цього розділу вони справлялися успішно, допускаючи незначні помилки, після повного розуміння завдань помилки допускалися дуже рідко. Помилки в основному були пов'язані з недостатньо сформованими процесами звукоскладового проектування мовлення, що ускладнювало правильне виконання даного виду роботи. Найменші успіхи в цьому завданні показали діти із загальним недорозвиненням мовлення. Типологія словотвірних помилок у дітей із загальним недорозвиненням мовлення демонструє труднощі, що

виникають як на етапі сприйняття мови, так і на етапі виконання мовленнєвої програми. Це дозволяє зробити висновок про значне зниження можливостей засвоєння словотвірних морфем і оволодіння операціями з ними.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що стан словотворчих процесів, умінь і навичок виявився різним у дітей дослідних груп. У дітей мовленнєвими порушеннями відзначалися помилки у всіх видах експериментальних завдань (інтерпретація похідних слів, словотвірні завдання, використання нових словотворчих моделей у словосполученнях та реченнях). Типовою трудністю була неповнота і неточність тлумачення семантики похідного слова, спотворення значення даного слова, ситуативний і скорочений характер висловлювання.

Таким чином, аналіз показав:

- здатність проводити диференційовану оцінку комунікативно-мовленнєвої активності та словотворчих здібностей дітей з різними порушеннями мовлення;
- наявність певних комунікативних і мовленнєвих зв'язків в структурі мовленнєвих порушень (ФФН і ОНР);
- необхідність обов'язкового включення в загальну схему психолого-педагогічного обстеження дітей розширених розділів «Вивчення комунікативної та мовленнєвої діяльності»;
- наявність якісних і кількісних відмінностей у перебігу та специфіці оволодіння мовленнєвою комунікацією дітьми з мовленнєвими порушеннями;
- нагальна потреба розробки та впровадження системи завдань і вправ на формування словотворення в різних комунікативних ситуаціях і в загальному змісті роботи з цими дітьми;
- необхідність профілактики вторинних мовленнєвих і мовленнєвих порушень через розвиток дитячої словотворчої активності в різних комунікативних ситуаціях тощо.

Таким чином, аналіз досліджень переконав у необхідності цілеспрямованої роботи над розвитком комунікативних та словотворчих здібностей у дітей з порушенням мовлення з метою подолання недоліків усного мовлення та профілактики порушень письма. Це, в свою чергу, в подальшому забезпечить оптимальну ефективність підготовки дітей з дефектами мовлення в умовах інтегрованого навчання до засвоєння шкільного матеріалу.

Список використаних джерел

7. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція. Затверджений наказом Міністра освіти і науки України №33 від 12.01.2021. 2021. С. 9-12. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/-rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 21.04.2024).

8. Богуш А.М. Мовленнєвий розвиток дітей: сутність та шляхи реалізації. *Дошкільне виховання*. 1999. № 6. С.3-5.

9. Інструктивно-методичні матеріали до практичних занять з навчальної дисципліни «Методика формування мовленнєвої компетенції дошкільників» / Укладач Т. С. Гужанова. Житомир, 2019 46 с

Наукове видання

**МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ОСВІТА ТА ОСОБИСТІТЬ В УМОВАХ СУЧАСНИХ
СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ВИКЛИКІВ»**

15 травня 2024р.

Видавець і виготовлювач
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

вул. Ковалю, 3, м. Полтава
e-mail: luginiv.info.edu@gmail.com